

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Аналітична записка

м. Київ, Україна

www.ipoodhab.com

у межах реалізації проєкту 2022.01/0098 «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти у воєнний час та повоєнного відновлення України» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Змішане навчання в закладах вищої
педагогічної освіти України в умовах війни

у межах реалізації проєкту (2022.01/0098)
«Максимізація ефективності ресурсів змішаного
навчання в закладах вищої педагогічної освіти у
воєнний час та повоєнного відновлення України»
за грантової підтримки Національного фонду
досліджень України

Київ, 2023

УДК 37.018.43:378:(477):355/359

DOI: <https://doi.org/10.35387/project.2022.01/0098.result.01>

*Рекомендовано до друку ухвалою вченої ради
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
(Протокол № 16 від 23 листопада 2023)*

Рецензенти:

Оксана Цюняк, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Мирослава Вовк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Змішане навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни: аналітична записка / К. Котун та ін. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Ів. Зязюна НАПН України, 2023. 72 с. URL: <https://doi.org/10.35387/project.2022.01/0098.result.01>

В аналітичній записці висвітлено результати аналізу сучасного стану змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни; проведено діагностування рівня готовності викладачів педагогічних ЗВО (на прикладі науково-педагогічних працівників Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського) до організації змішаного навчання в умовах війни; виявлено ключові деструктивні наслідки війни для вищої педагогічної освіти. Теоретико-аналітична складова аналітичної записки виконана у межах реалізації проекту (2022.01/0098) «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти у воєнний час та повоєнного відновлення України» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

Як цитувати в APA (in UA)?

Котун, К., Лук'янова, Л., Баніт, О., Годлевська, К., Петренко, Л., & Радомський, І. (2023). Змішане навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни: *аналітична записка*. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://doi.org/10.35387/project.2022.01/0098.result.01>

Як цитувати в APA (in EN)?

Kotun, K., Lukianova, L., Banit, O., Hodlevska, K., Petrenko, L., & Radomskyi, I. (2023). Blended learning in pedagogical higher education institutions in Ukraine during wartime: *Analytical report*. Ivan Ziazun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine. <https://doi.org/10.35387/project.2022.01/0098.result.01>

Зміст, висвітлений в цьому тренінг-курсі, може не співпадати з поглядами Національного фонду досліджень України і є виключною відповідальністю Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, який реалізує проєкт.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023
© Національний фонд досліджень України, 2023
© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Про результати аналізу сучасного стану змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни.....	5
Про результати діагностування рівня готовності педагогічних, науково-педагогічних працівників Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до організації змішаного навчання в умовах війни.....	26
Обґрунтування ключових деструктивних наслідків війни для вищої педагогічної освіти.....	65

Передмова

З 1 серпня 2023 розпочалася реалізація проєкту «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладі вищої педагогічної освіти у воєнний час і повоєнного відновлення України» (2022.01/0098) за грантової підтримки Національного фонду досліджень України. Виконавцями проєкту є представники Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Проєкт має на меті визначити ключові деструктивні наслідки війни для вищої педагогічної освіти, провести ресурсний аналіз можливостей змішаного навчання, теоретично обґрунтувати способи максимізації ефективності психологічних, методичних і технологічних ресурсів для забезпечення функціонування освітнього процесу в умовах війни, а також розробити й упровадити технології максимізації ефективності ресурсів змішаного навчання, окресленні його перспектив у післявоєнний період.

Важливою частиною реалізації цього проєкту є Аналітична записка «Змішане навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни». Ця записка служить відправною точкою для діалогу між освітніми закладами, урядом, та громадськістю спрямованого на формування найефективніших стратегій розвитку педагогічної освіти в умовах воєнного стану та на етапі повоєнного відновлення. Через призму наукового аналізу вивчено, як змішане навчання може бути адаптоване до поточних реалій, і які шляхи максимізації ефективності психологічних, методичних і технологічних ресурсів змішаного навчання необхідно розробити для підтримки якості педагогічної освіти.

У запропонованій аналітичній записці надано огляд методологічних підходів та первинних висновків, що є важливим кроком до розроблення конкретних дій та рекомендацій. Опис детального аналізу та результатів діагностики, які будуть представлені у наступних розділах, стануть основою для розробки тренінг-курсу «Здійснення змішаного навчання у закладах вищої педагогічної освіти педагогічного профілю». Цей курс буде зосереджений на удосконаленні методів викладання в стресових умовах та на практичному застосуванні змішаного навчання в освітньому процесі.

Змішане навчання, за результатами дослідження, є ефективним підходом для вирішення освітніх проблем, що виникають у воєнний час, та має потенціал забезпечити неперервність та високу якість освітнього процесу. В Аналітичній записці також підкреслено необхідність виявлення та вирішення прогалин у підготовці викладачів, пропонуючи стратегії для адаптації та оптимізації освітніх матеріалів для ефективного використання змішаного навчання.

В Аналітичній записці, наголошено на важливості практичного застосування здобутих знань та розроблення ефективних стратегій для модернізації педагогічної освіти. Цей документ має на меті стимулювати конструктивну співпрацю між усіма сторонами освітнього процесу та сприяти розвитку освітньої системи, що зможе ефективно відповідати на виклики сучасності та забезпечувати високоякісну підготовку викладачів, незважаючи на складні умови війни та повоєнного відновлення. У дослідженні стану змішаного навчання особлива увага приділяється ролі цієї методики у сучасному освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти в умовах війни та повоєнного відновлення України. Дослідження охоплює уявлення про сутність змішаного навчання та аналізує готовність викладачів до впровадження і використання технологій змішаного навчання в освітньому процесі, з особливим акцентом на адаптацію до викликів воєнного часу.

Про результати аналізу сучасного стану змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти України в умовах війни

Онлайн опитування проводилося у межах реалізації проєкту (2022.01/0098) «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти у воєнний час та повоєнного відновлення України» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України відбувалося.

Організатор: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Мета: з'ясувати розуміння сутності змішаного навчання педагогічними, науково-педагогічними працівниками закладах вищої педагогічної освіти України та його ролі в організації ефективного освітнього процесу в умовах війни; визначити сучасний стан змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти України, а також виявити ключові проблеми, які гальмують ефективність впровадження процесу змішаного навчання.

Цільові групи: педагогічні, науково-педагогічні працівники організацій-партнерів – ЗВО педагогічного профілю, додатково до опитування долучалися і класичні університети, в яких є педагогічні факультети, або кафедри педагогіки.

Перспективи: на основі аналізу результатів опитування будуть визначені сукупність потреб (психологічні, методичні, технологічні) педагогічних, науково-педагогічних працівників ЗВО щодо ефективності ресурсів змішаного навчання, також результати опитування сприятимуть у створенні програми тренінг-курсу підготовки викладачів-супервізорів для імплементації в практику технології максимізації ефективності ресурсів змішаного навчання.

Канали поширення онлайн-опитування: офіційні листи-звернення до ЗВО із вказаним активним покликанням та QR кодом на опитування в гугл формі.

Канали поширення інформації про проєкт:

Веб-сторінка проєкту: <https://ipoodhab.com/project-work-centre/blended-learning-project>

Телеграм канал проєкту «Advanced Training» - https://t.me/blended_learning_project

Інформація та дописи щодо проєкту розміщені додатково на сторінці Facebook ІПООД імені Івана Зязюна: <https://www.facebook.com/ipood.napn> та за хештегом: #BlendedLearning #ЗмішанеНавчання у Facebook (в рядку пошуку).

Терміни проведення: вересень-жовтень 2023 р.

Методи та інструменти. Використано кількісний метод дослідження – онлайн-опитування, для якого використовувалась онлайн-анкета, створена за допомогою Google Forms. Запитання онлайн-анкети були закритими та відкритими, з варіантами відповідей, що дали можливість визначити сукупність проблем і потреб викладачів ЗВО які впливають на ефективність впровадження технології максимізації ефективності ресурсів змішаного навчання.

Вибірка. Для проведення онлайн-опитування педагогічних працівників використано випадковий тип вибірки. Під час опитування педагогічних працівників ЗВО 544 респонденти заповнили онлайн-форму анкети, серед яких 81% респондентів жіночої та 19% чоловічої статі.

Заповнення онлайн-форми анкети відбувалось за власним бажанням.

Усі респонденти були поінформовані щодо мети і цілей дослідження.

Опитування було анонімним та добровільним.

Підходи до аналізу. Аналіз та інтерпретація отриманих кількісних даних походилися з використанням методів описової статистики, результати подані у вигляді діаграм, графіків та їх інтерпретацій, скомпоновані за відповідними тематичними блоками. Процес аналізу та

інтерпретації даних мав декілька етапів: формування категорій онлайн анкети за тематичними блоками; аналіз та інтерпретація отриманих даних; формулювання висновків; підготовка аналітичного звіту.

Під час опитування було дотримано загальнонаукових підходів, викладених у «Положенні про порядок формування, проведення і контролю виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у Національній академії педагогічних наук України» (Додаток до постанови Президії НАПН України № 1-2/14-350 від 20 грудня 2018 р.).

У процесі організації і проведенні опитування автори спирались на законодавчі акти, зокрема:

- Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» та Указ Президента України №341/2022 від 17 травня 2022 року «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»;
- Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 22 травня 2022 р. та 21 квітня 2022»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні».
- Роз'яснення щодо роботи закладів освіти в межах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu>

При підготовці дослідження до уваги було взято попередні опитування викладачів ЗВО, що проводились як державними, так і громадськими організаціями, серед яких:

- Аналітична довідка щодо тенденцій організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти у 2021/2022 навчальному році в умовах воєнного стану (за результатами онлайн-анкетування учасників освітнього процесу). https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/ANALITICHNA-DOVIDKA-ZVO_12.06.pdf
- Інформаційний бриф: Освітній процес у ЗВО під час воєнного стану в Україні. (2022). URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKWS.pdf
- Інформаційно-аналітична довідка щодо організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти України в умовах воєнного стану (за результатами щоквартального онлайн-анкетування, I квартал 2023 року). URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Organizaciya_osvitnogo_procesu_FPO-ZVO_IAD_I_kvartal_2023_SQE.pdf
- Інформаційно-аналітична довідка щодо організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти України в умовах воєнного стану (за результатами щоквартального онлайн-анкетування, II квартал 2023 року). (2023). URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/IAD_II_kvartal_FPO_ZVO_SQE-2023.pdf

Результати. Запитання опитувальника було сформовано у 4 блоки: загальні відомості (інформація про учасника); роль змішаного навчання у сучасному освітньому процесі ЗВО педагогічного профілю у воєнний час та повоєнного відновлення України; уявлення про сутність змішаного навчання; про готовність викладача до використання технології змішаного навчання в освітньому процесі.

Вибіркою було охоплено 20 закладів вищої освіти України із 13 областей України (Київська, Вінницька, Івано-Франківська, Житомирська, Закарпатська, Чернігівська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Чернівецька, Черкаська).

Загальна кількість учасників становила 544 особи, кількісний розподіл яких по закладах представлено у рис. 1.

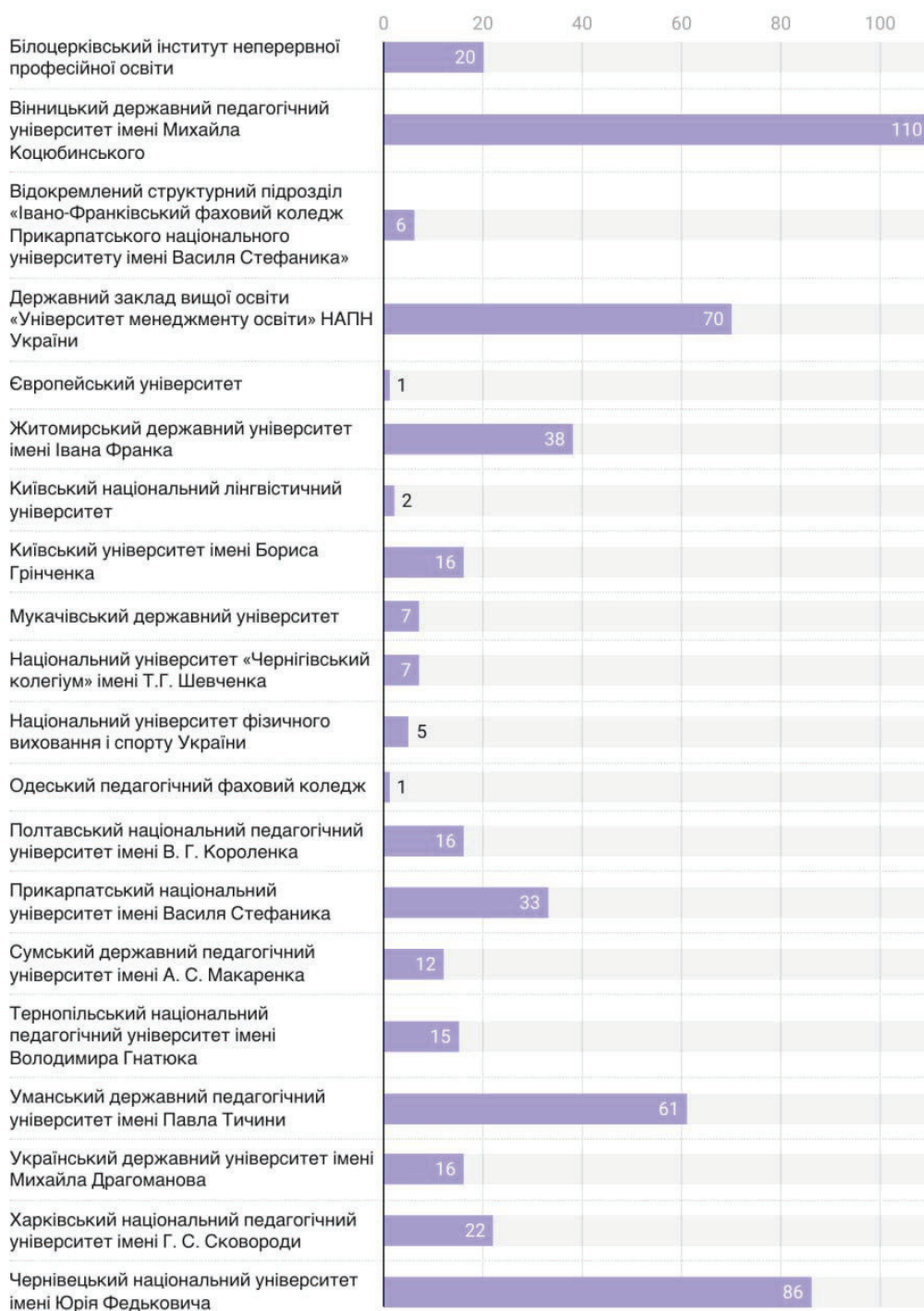

Рис. 1. Розподіл загальної кількості учасників онлайн опитування по ЗВО.

БЛОК І. Загальні відомості (інформація про учасника).

Перший блок охоплював 7 питань, які стосувалися особистої інформації про респондентів, зокрема їх віку, статі, наукового ступеня, вченого звання, а також циклів дисципліни, які викладають респонденти.

Було виокремлено 5 вікових груп, від 25 до 55 і вище, зокрема, 25-30, 31-35, 36-45, 46-55 та понад 55 (Рис.2), жіночої і чоловічої статі.

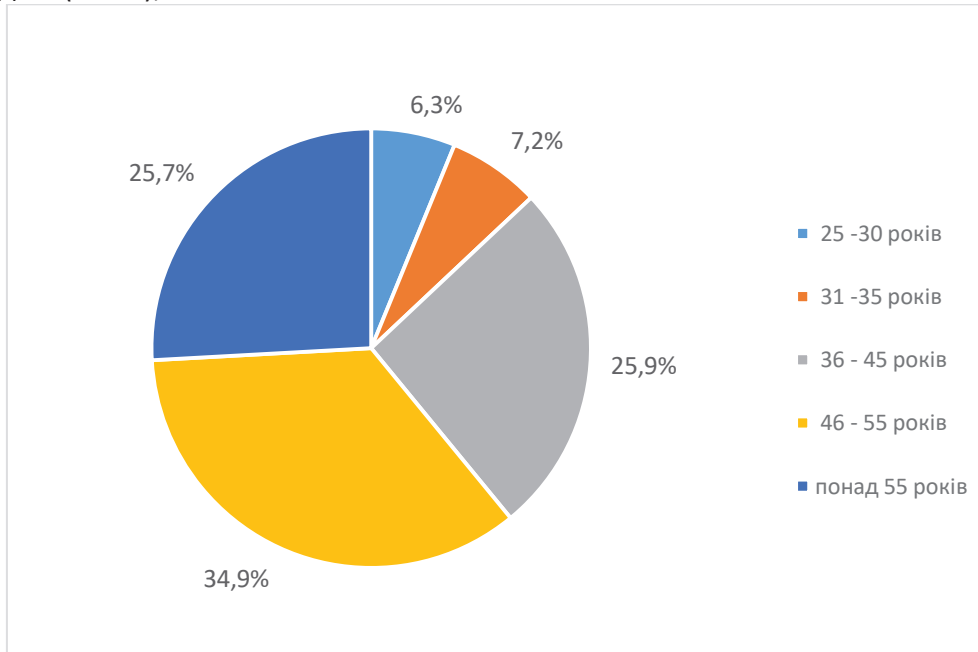

Рис. 2. Віковий розподіл респондентів

Як видно з рис. 2 переважна більшість респондентів, які брали участь у дослідженні – викладачі у віці від 46 до 55 років. Кількісно найбільше представлені три вікові групи: 36 – 45 років, 46 – 55 років та понад 55 років, сумарна кількість яких становила 86,5%. Натомість до двох молодших груп 25 – 30 років та 32 – 45 років увійшло достатньо невелике, приблизно однакова кількість респондентів – 6,3% та 7,2% відповідно.

За гендерним розподілом переважна кількість респондентів становила особи жіночої статі - 81,1%, чоловічої значно менше – 18,9%.

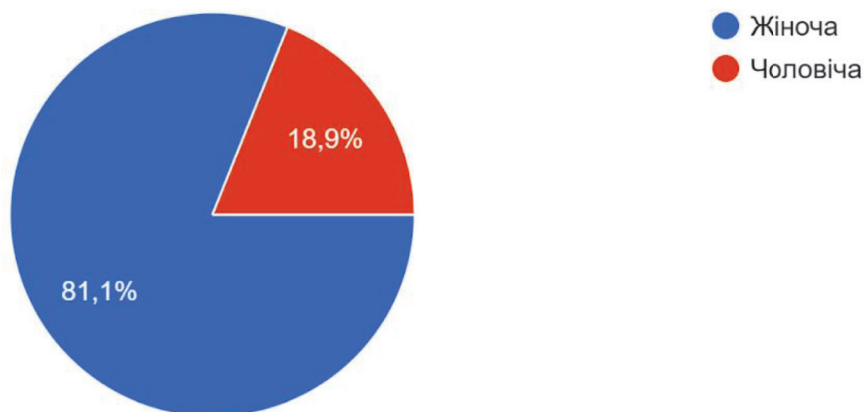

Рис. 3. Гендерний розподіл респондентів

Переважна більшість респондентів (95%) мають науковий ступінь доктора і кандидата наук та доктора філософії, серед яких вчений ступінь кандидата наук має найбільша кількість опитаних (58,8%), докторів наук – 16%. Приблизно п'ята частина респондентів не мала наукового ступеня (Рис.4).

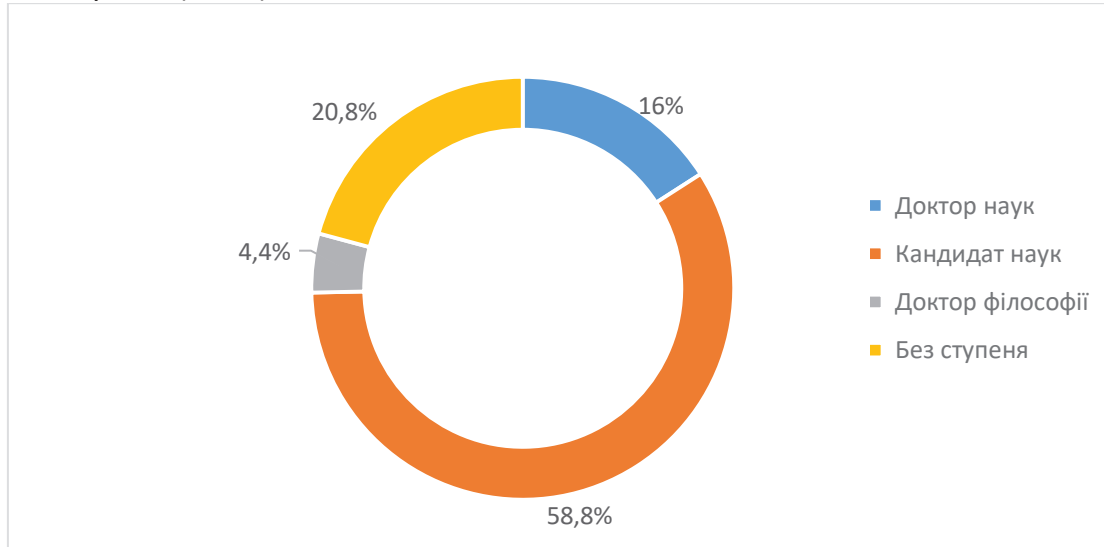

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів щодо наукового ступеня

У наявності вченого звання в учасників опитування постерігається практично повна відповідність їх науковому ступеню. Зокрема з 58,8 % респондентів – кандидатів наук мають вчене звання доцента, а з 16 % докторів наук – 15% мають вчене звання професора (Рис.5).

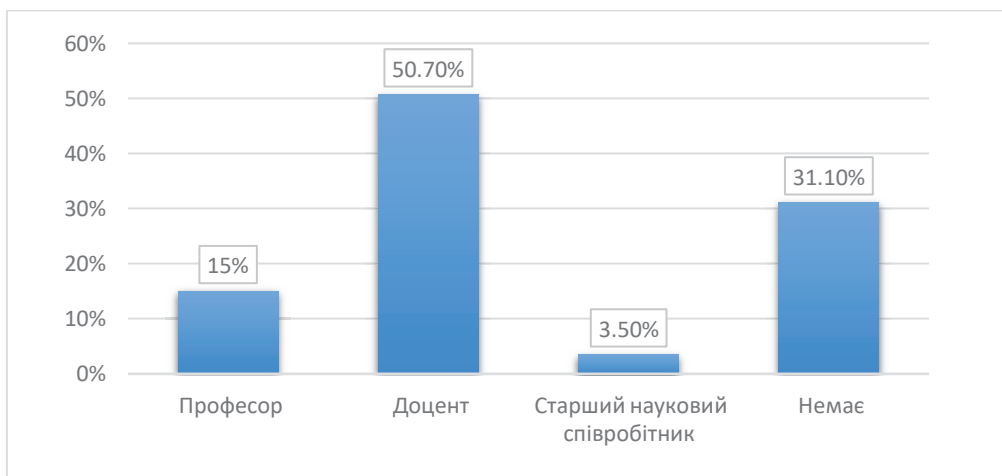

Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів щодо вченого звання

У різних дослідженнях неодноразово акцентувалася увага на наявності безпосередньої кореляції між віком викладача і бажанням впроваджувати інноваційні педагогічні технології і методики навчання. Тому для нас важливим був аспект щодо загальної кількості років, які респонденти присвятили педагогічній і науково-педагогічній діяльності, тобто їх науково-педагогічному стажу.

Отже шосте питання стосувалося визначення науково-педагогічного стажу респондентів. У цьому контексті ми виділили 7 категорій: до 5 років; 5 – 10 років; 10 – 15 років; 16 – 20 років; 21 – 25 років; 26 – 30 років; понад 30 років.

Як то видно з рис. 6, найбільша кількість респондентів – це досвідчені викладачі, загальний педагогічний стаж яких становить понад 30 років (22,1%). Близькою до цієї є група, яка має стаж 21 – 25 років (18,9%). Натомість найменшою – група респондентів, педагогічний стаж яких коливається в межах 5 – 10 років (8,8%).

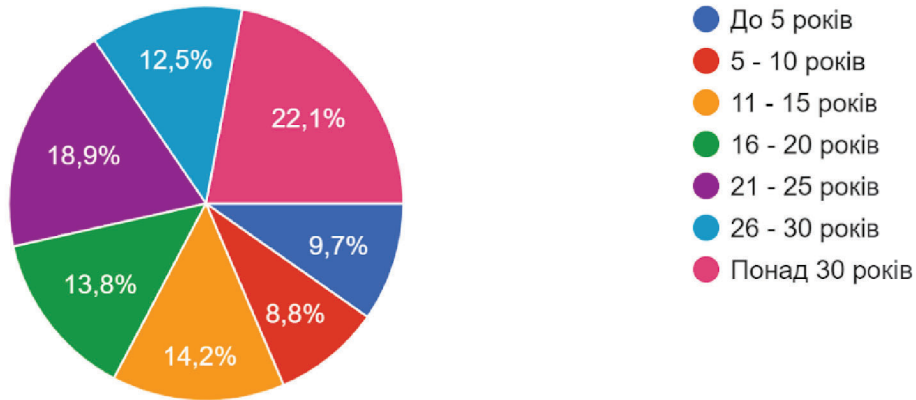

Рис. 6. Науково-педагогічний стаж респондентів, які брали участь в опитуванні

Завершувався перший блок запитанням щодо конкретизації предмета, який викладають респонденти. Отже було встановлено, що серед опитаних були викладачі усіх циклів підготовки (гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної, а також циклу дисциплін самостійного вибору). Найбільша кількість – викладачі професійної і практичної підготовки та циклу природничо-наукової підготовки.

Отже, в опитуванні взяли участь 544 викладачі із 20 закладів вищої освіти, в тому числі педагогічного профілю, які представляють 13 областей України. Це переважно досвідчені викладачі, майже 2/3 яких мають наукові ступені і вчені звання.

БЛОК 2. Роль змішаного навчання у сучасному освітньому процесі ЗВО педагогічного профілю у воєнний час та повоєнного відновлення України

Перше запитання другого блоку стосувалося точки зору респондентів щодо ролі впровадження моделі (технології) змішаного навчання в ефективності освітнього процесу у ЗВО.

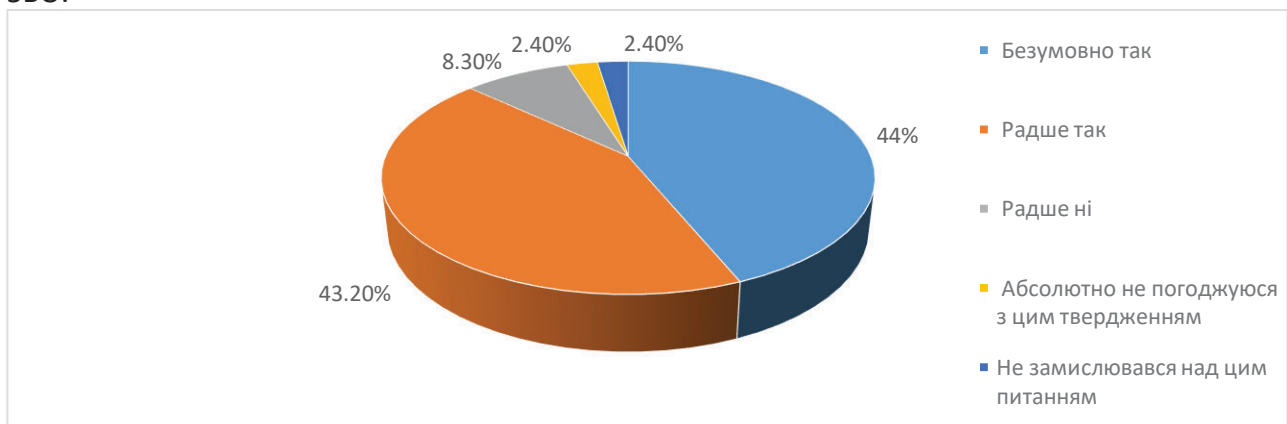

Рис. 7. Розподіл відповідей на запитання «Чи погоджується Ви з точкою зору, що однією з сучасних концепцій забезпечення ефективності освітнього процесу у ЗВО є впровадження моделі (технології) змішаного навчання?»

Абсолютна більшість респондентів поділяють точку зору щодо суттєвої позитивної ролі впровадження моделі (технології) змішаного навчання в освітній процес ЗВО, забезпечуючи його ефективність. Дві категорії відповідей – «безумовно так» і «радше так» склали 87,2%. Абсолютно не погоджуються з цим твердженням або не замислювалися над цим питанням по 2,4% викладачів.

Візуалізація наведених висновків щодо того чи поділяють респонденти думку щодо того, що змішане навчання відіграє важливу роль у подоланні деструктивних наслідків війни для освітнього процесу у закладі вищої освіти педагогічного профілю, презентована на Рис. 8.

Рис. 8. Розподіл відповідей на запитання «Чи поділяєте Ви думку, що змішане навчання відіграє важливу роль у подоланні деструктивних наслідків війни для вищої педагогічної освіти»

Нас цікавила думка викладачів ЗВО щодо ролі змішаного навчання у подоланні деструктивних наслідків війни для освітнього процесу у закладі вищої освіти педагогічного профілю. Отже на запитання «Чи поділяєте Ви думку, що змішане навчання відіграє важливу роль у подоланні деструктивних наслідків війни для вищої педагогічної освіти» ми отримали беззаперечну позитивну відповідь переважної більшості опитаних (майже 91%) і тільки 7% зазначили, що більше схиляються до негативної відповіді (Рис. 8), а 2% взагалі не замислювалися над цим питанням.

Починаючи з 2010 року у публікаціях і вітчизняних, і зарубіжних науковців і практиків висвітлювалося питання щодо досвіду впровадження змішаного навчання в освітній процес. Слід підкреслити, що в Україні цей процес суттєво активізувався під час пандемії COVID–19, а особливо після введення воєнного стану через повномасштабне російське вторгнення.

Для нас важливою була точка зору викладачів щодо оцінки сучасного стану впровадження змішаного навчання у педагогічних ЗВО України. Аналіз відповідей показав, що загалом викладачі оцінюють стан як середній, оскільки є розуміння його важливості, але низький рівень обізнаності з самою технологією. Означене питання мало дещо загальний характер і зрозуміло, що частина викладачів не володіли інформацією (9,7%) щодо ситуації в Україні (Рис. 9).

Рис. 9. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви можете оцінити сучасний стан впровадження змішаного навчання у педагогічних ЗВО України»

Далі ми конкретизували питання і запропонували висловити власну думку щодо рівня впровадження технології ЗН у закладі, де працюють викладачі (Рис. 10).

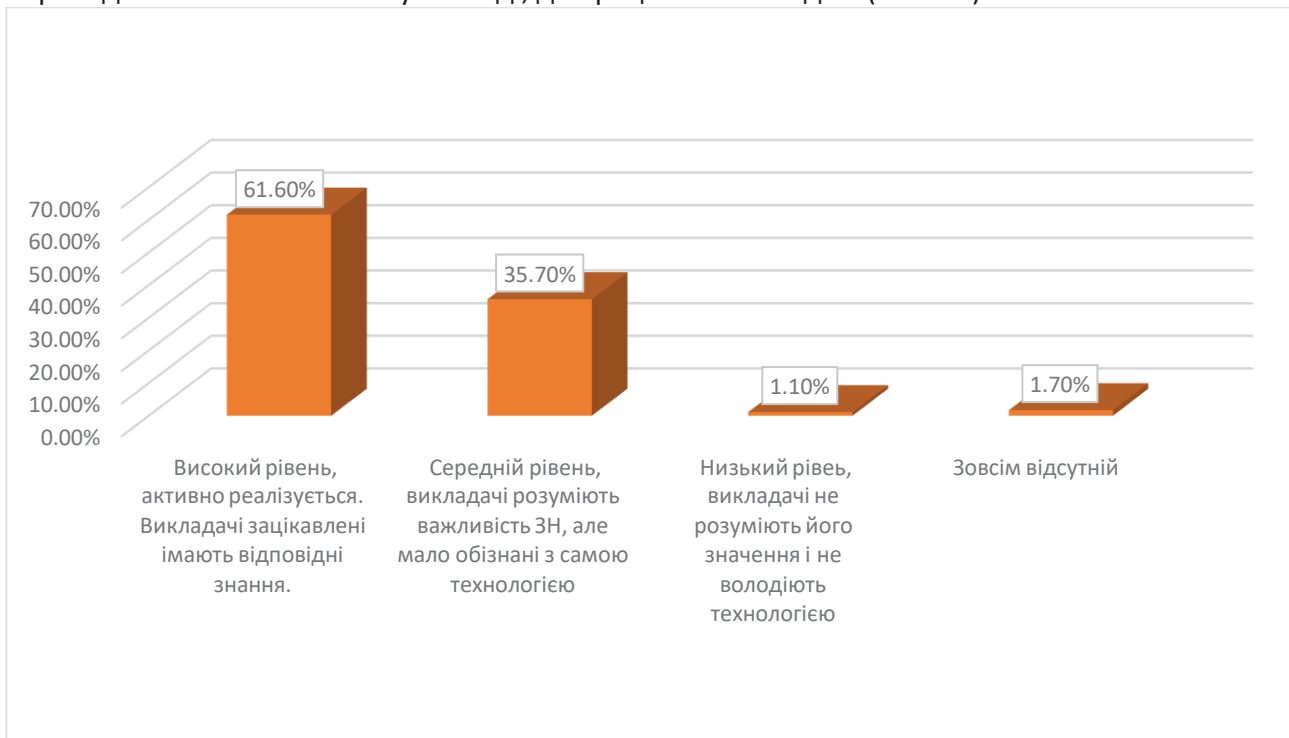

Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви можете оцінити рівень впровадження змішаного навчання у Вашому ЗВО»

Як бачимо ситуацію у своєму закладі викладачі оцінюють значно краще, ніж загалом по Україні. Наприклад, тільки по високому рівню ця різниця становить понад 20%.

Звісно, що неабияку роль в ефективності реалізації ЗН в освітній процес закладів освіти відіграє ставлення адміністрації ЗВО. У контексті нашого дослідження важливо було почути від викладачів, що заклади мають сприяння і підтримку з боку керівництва або навпаки. Так 80% респондентів підкреслили, що у своєму закладі вони мають всебічну підтримку. Майже 13% зауважили, що адміністрація розуміє необхідність, але відсутні матеріальні ресурси, 5%

викладачів вказали, що адміністрація не підтримує, але і не заважає, а всього 2% викладачів зазначили, що розуміє необхідність ЗН, але ставлення індивідуальне.

Через відсутність ресурсів навіть при усвідомленому значенні впровадження ЗН адміністрація ЗВО не в стані активно підтримувати цей процес. Важливим, на нашу думку, є те, що ніхто із респондентів не вказав про негативне ставлення й створення перепон для впровадження ЗН у ЗВО з боку адміністрації (Рис.11).

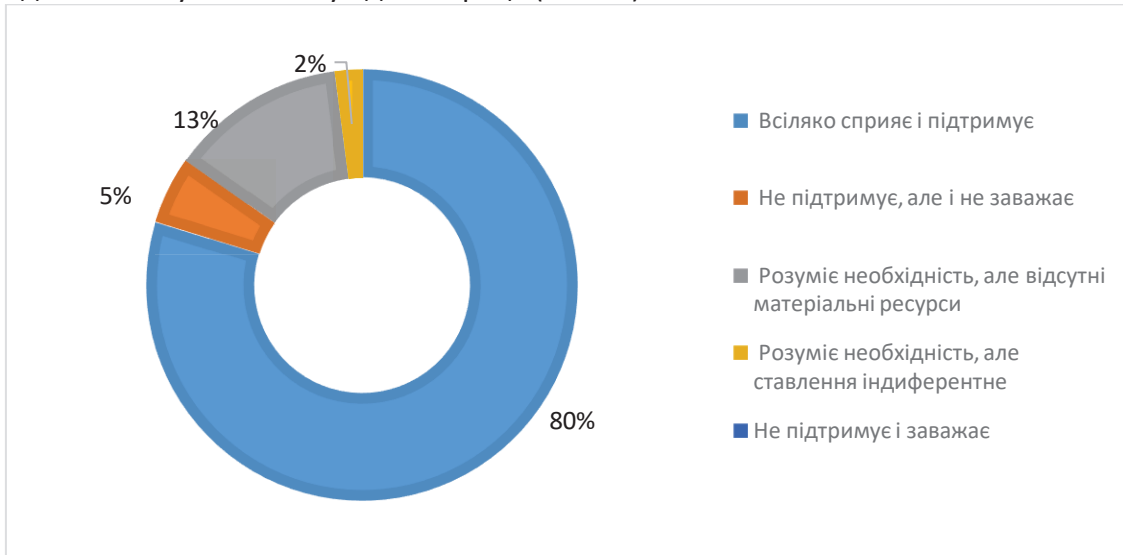

Рис. 11. Розподіл відповідей на запитання «Як адміністрація Вашого ЗВО ставиться до впровадження змішаного навчання?»

З метою з'ясування питання щодо доцільності впровадження ресурсів (зокрема, психологічних, методичних та технологічних) змішаного в освітній процес ЗВО, викладачам було запропоновано визначити таку доцільність за 10 бальною шкалою від 1 до 10, де 1 означала зовсім не доцільно, 10 – дуже доцільно. Слід відмітити загальний високий рівень доцільності, оскільки сумарно найвищі бали – від 8 – 10 надали 74,8% опитаних викладачів. Тоді як найнижчі показники доцільності – від 1 до 3 було надано 2,4% респондентів (Рис.12).

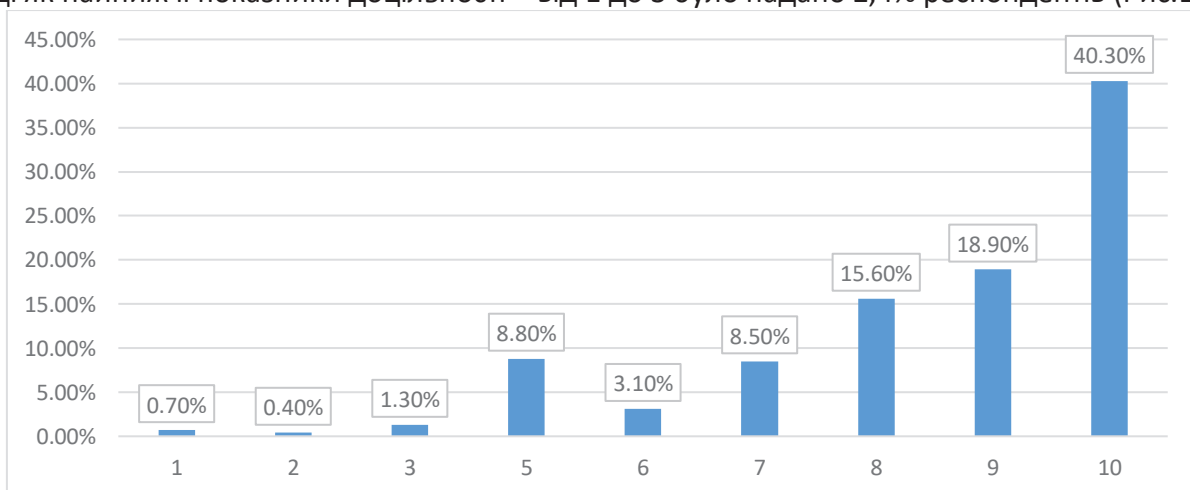

Рис. 12. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Чи вважаєте Ви, що впровадження ресурсів змішаного навчання (зокрема, психологічних, методичних та технологічних) в освітній процес є доцільним під час воєнних дій та у період післявоєнного відновлення в Україні?»

Отже є підстави для висновку про загальне позитивне ставлення викладачів ЗВО до впровадження ЗН в освітній процес та його доцільність саме під час воєнних дій та у період післявоєнного відновлення в Україні.

Завершувало другий блок питання щодо нагальності розроблення й упровадження технології максимізації (посилення) ефективності ресурсів змішаного навчання для освітнього процесу в ЗВО педагогічного профілю, на яке також було отримано загальну позитивну відповідь (Рис.13).

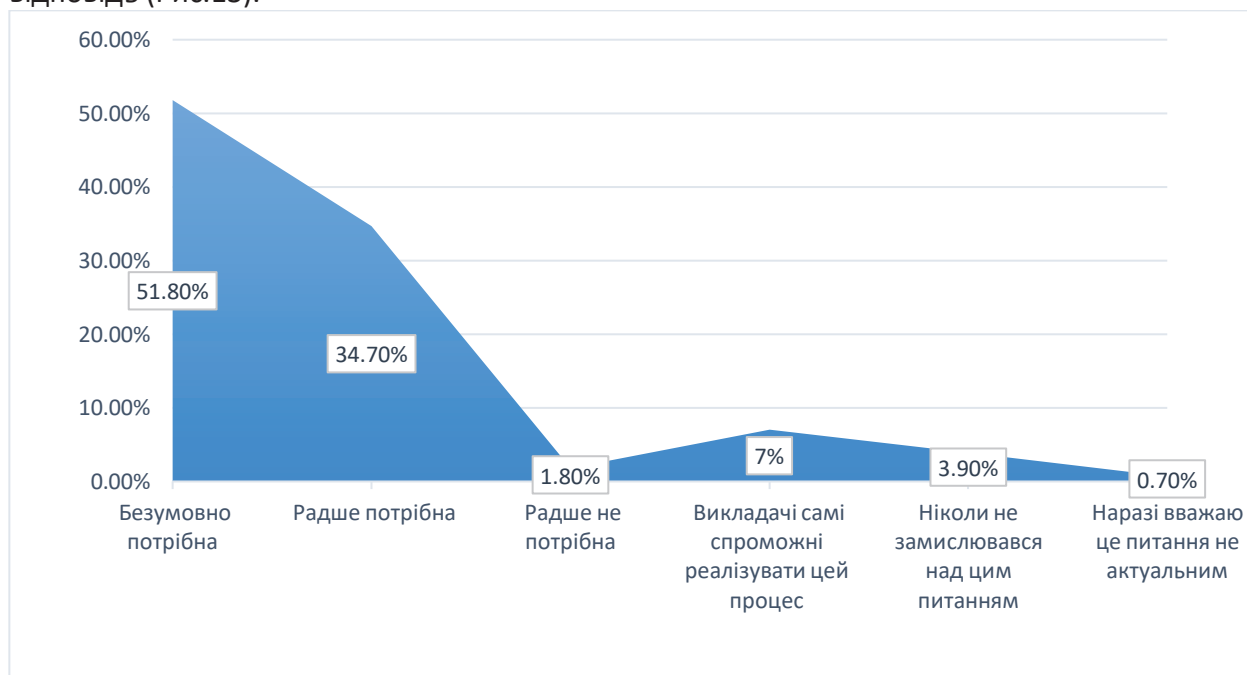

Рис. 13. Розподіл відповідей на запитання щодо нагальності розроблення й упровадження технології максимізації (посилення) ефективності ресурсів змішаного навчання для освітнього процесу в ЗВО педагогічного профілю

Так нагальність цього питання підтвердили 86,3% викладачів повідомивши, що це дійсно нагальною проблемою. Тільки 7% респондентів вважають, що викладачі й самі здатні вирішити цю проблему. Тоді як 0,7% викладачів переконані, що це питання наразі не є актуальним.

БЛОК 3. Уявлення про сутність змішаного навчання

Третій блок розпочинався запитанням про головну особливість змішаного навчання. Розподіл відповідей на це питання візуалізовано на рис. 14. Близько половини респондентів (41,9%) головною особливістю змішаного навчання вважають поєднання дистанційного навчання, навчання в аудиторії та навчання через Інтернет. Майже третина опитаних (31,1%) розглядають головну особливість змішаного навчання у поєднанні різних форматів у межах вивчення однієї навчальної дисципліни (офлайн навчання з використанням традиційних форм і методів з дистанційним навчанням). Черговість офлайн і онлайн навчання посідає третє місце в цьому рейтингу – на цю особливість звернули увагу 18,9% респондентів. Решта відповідей розподілилися в межах 5%. Серед них: широке використання електронних освітніх ресурсів (ЕОР) разом з традиційними в освітньому процесі (5,0%), поєднання офлайн навчання з використанням цифрових інструментів (3,1%).

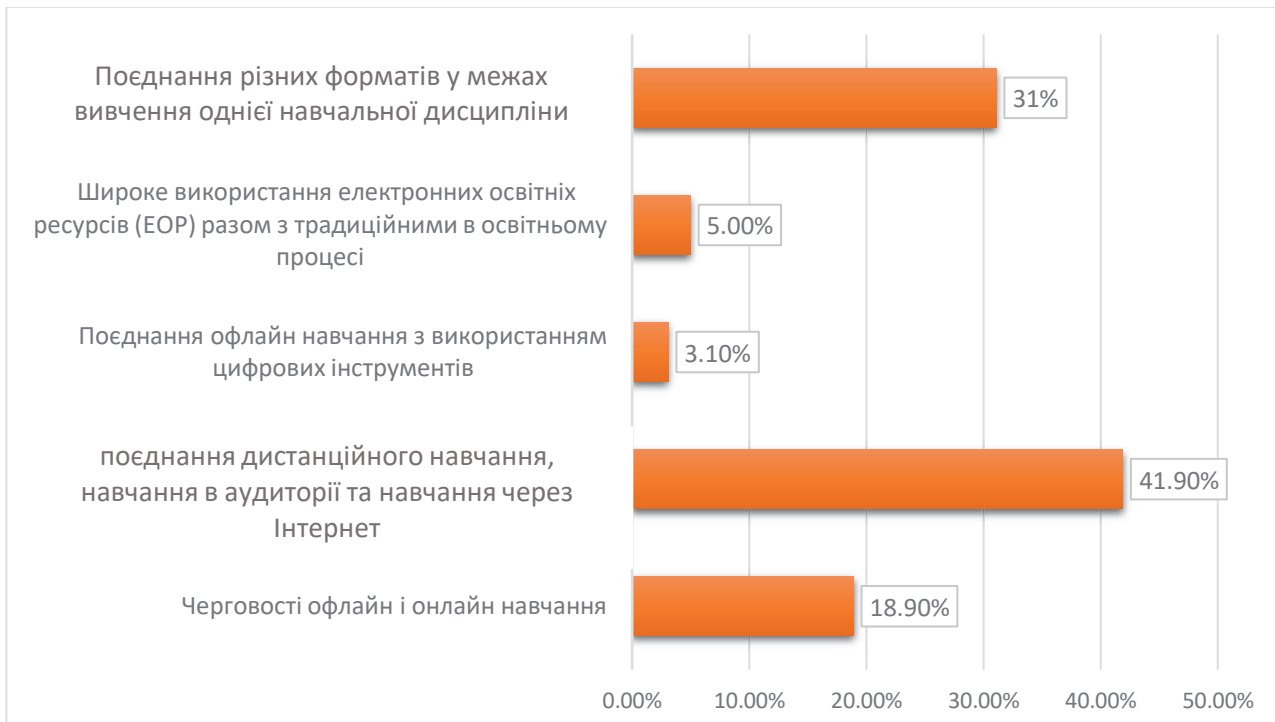

Рис. 14. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, у чому полягає головна особливість змішаного навчання»

Цікавою для нас була точки зору респондентів щодо переваг та недоліків змішаного навчання. Наступні два питання стосувалося саме цього контексту. У таблиці 1 відображено результати відповідей на питання про найбільш вагомі переваги, особливо у воєнний період та повоєнного відновлення України.

Таблиця 1.

Розподіл відповідей на запитання «Назвіть переваги змішаного навчання, які, на Вашу думку, є найбільш вагомими, особливо у воєнний період та повоєнного відновлення України»

• доступність до навчальних матеріалів у будь-який зручний час, з будь-якого зручного місця або пристрою	59,4%
• підвищення автономії здобувачів освіти (можливість вибрати індивідуальний темп навчання, індивідуальну освітню траєкторію відповідно до індивідуальних можливостей та особистісних потреб);	36,6%
• мобільність завдяки налагодженому зв'язку між студентом і педагогом	36,2%
• гнучкість освітнього процесу, оскільки забезпечується незалежність навчального курсу від часу, тривалості заняття;	34,4%
• усі з перерахованих	32,7%
• постійний розвиток цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу	26,8%
• велика кількість доступних цифрових платформ для змішаного навчання	25,7%
• економія часу та ресурсів завдяки комбінуванню різних форм змішаного навчання у вивченні різних дисциплін	24,4%

Варто зазначити, що домінуючою перевагою на думку більшості опитуваних є доступність до навчальних матеріалів у будь-який зручний час, з будь-якого зручного місця або пристрою (59,4%). Серед решти запропонованих тверджень відповіді респондентів на це питання розподілилися на 3 групи. Перша група охоплює низку таких переваг, як підвищення автономії здобувачів освіти (можливість вибрати індивідуальний темп навчання, індивідуальну освітню траєкторію відповідно до індивідуальних можливостей та особистісних потреб (36,6%), мобільність завдяки налагодженому зв'язку між студентом і педагогом (36,2%), гнучкість освітнього процесу, оскільки забезпечується незалежність навчального курсу від часу, тривалості заняття (34,4%) та можливість компенсувати недостатність аудиторного фонду навчальних закладів і навчати більше здобувачів освіти (30,0%). Майже 32,7% респондентів відповіли, що абсолютно всі наведені в анкеті твердження можна віднести до переваг.

Друга група охоплює дещо менший відсоток респондентів, які вважають перевагами постійний розвиток цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу (26,8%); велика кількість доступних цифрових платформ для змішаного навчання (25,7%); економія часу та ресурсів (24,4%).

Відповіді третьої групи загалом становлять менш ніж 1%, тому вони не відображені у таблиці 1.

Таблиця 2.

Розподіл відповідей на запитання «Розподіл відповідей на запитання «Назвіть недоліки змішаного навчання, які, на Вашу думку, є найбільш вагомими»

• залежність від технічних засобів навчання – вони повинні бути надійними, легкими у користуванні, сучасними	67,8%
• труднощі із забезпеченням якості оцінювання	25,7%
• низький, незадовільний або недостатній рівень комп'ютерної грамотності суб'єктів освітнього процесу	23%
• відсутність чіткого методичного забезпечення (зокрема чек-листів, відеогайдів, методичних рекомендацій, практичних посібників та ін.) щодо реалізації змішаного навчання	22,6%
• низька психологічна готовність у можливості реалізації змішаного навчання через війну	20,4%
• збільшення ризику порушення конфіденційності безпеки даних в е-середовищі	18,9%
• відсутність технології / алгоритму роботи щодо використання різних цифрових платформ під час змішаного навчання (зокрема, чек-листів / відеогайдів)	16%
• відсутність чіткої систематизації цифрових платформ щодо тематичного використання в освітньому процесі	13,8%
• Усі з перерахованих	11,9%

Щодо недоліків змішаного навчання.

Як бачимо з таблиці 2, переважна більшість респондентів справедливо відзначають залежність від технічних засобів навчання (67,8%), які повинні бути надійними, легкими у користуванні, сучасними для того, щоб навчальний процес здійснювався ефективно. Дійсно

нині, в умовах війни, руйнувань інфраструктури, спричинених обстрілами, періодичного відключення електроенергії та нестабільного інтернет-зв'язку важко говорити про якість, надійність і легкість у користуванні технічними засобами навчання. Крім того, для повної картини потрібно враховувати індивідуальні обставини кожного учасника освітнього процесу. Це питання потребує окремого дослідження

Решту відповідей також можна розподілити на три групи. До першої групи, що становить понад 20%, відносяться такі недоліки, як труднощі із забезпеченням якості оцінювання (25,7%), низький, незадовільний або недостатній рівень комп'ютерної грамотності суб'єктів освітнього процесу (23,0%), відсутність чіткого методичного забезпечення (зокрема чек-листів, відеогайдів, методичних рекомендацій, практичних посібників та ін.) щодо реалізації змішаного навчання (22,6%), низька психологічна готовність у можливості реалізації змішаного навчання через війну (20,4%).

До другої групи, що становить менше 20%, відноситься низка інших недоліків, зокрема: збільшення ризику порушення конфіденційності безпеки даних в е-середовищі (18,9%), відсутність технології / алгоритму роботи щодо використання різних цифрових платформ під час змішаного навчання (16,0%), відсутність чіткої систематизації цифрових платформ щодо тематичного використання в освітньому процесі (13,8%).

11,9% респондентів відповіли, що абсолютно всі наведені в анкеті твердження можна вважати недоліками.

Третя група охоплює поодинокі відповіді, які загалом коливаються в межах від 1 до 2%. Серед них є недоліки, які респонденти дописували самостійно. З боку студентів – це неготовність більшості студентів до навчання онлайн, неготовність студентів працювати в домашньому середовищі поза навчальним закладом, небажання готуватися до занять, зниження їхнього інтелектуального рівня, з боку викладачів – це неможливість проведення якісних практичних занять, погіршення зору, слуху тощо.

З огляду на мету нашого дослідження, яка полягає у максимізації ресурсів змішаного навчання, важливо для нас було дізнатися, які напрями з максимізації ефективності психологічних, методичних і технологічних ресурсів змішаного навчання у воєнний час та період повоєнного відновлення України респонденти вважають найбільш доцільними (табл.3).

Таблиця 3.

Розподіл відповідей респондентів на питання «Які напрями з максимізації ефективності психологічних, методичних і технологічних ресурсів змішаного навчання у воєнний час та період повоєнного відновлення України респонденти Ви вважаєте найбільш доцільними?»

• Створення освітнього середовища, спрямованого на реалізацію змішаного навчання.	41,2%
• Технологічне оснащення та готовність до забезпечення змішаного навчання.	40,3%
• Підготовка науково-педагогічних працівників для роботи у контексті змішаного навчання.	35,3%
• Усі з перерахованих	33,6%
• Розробка навчально-методичного комплексу для забезпечення освітнього процесу у воєнний час і період відновлення.	28,7%

<ul style="list-style-type: none"> Розробка технологічного алгоритму для роботи з різними цифровими платформами у випадках обмеженого доступу до Інтернету. 	28,7%
<ul style="list-style-type: none"> Психологічна підготовка та підтримка учасників освітнього процесу в умовах змішаного навчання. 	25%

Серед запропонованих тверджень домінуючими є створення освітнього середовища, спрямованого на реалізацію змішаного навчання (41,2%), технологічне оснащення та готовність до забезпечення змішаного навчання (40,3%). Такий важливий напрям як підготовка науково-педагогічних працівників для роботи у контексті змішаного навчання 35,3% респондентів вважають також доцільним. За ними слідує розробка навчально-методичного комплексу для забезпечення освітнього процесу у воєнний час і період відновлення (28,7%) і розробка технологічного алгоритму для роботи з різними цифровими платформами у випадках обмеженого доступу до Інтернету (28,7%). За психологічну підготовку та підтримку учасників освітнього процесу в умовах змішаного навчання згадали 25,0%. Для 33,6% опитаних доцільними є всі з перерахованих напрямів максимізації ресурсів змішаного навчання

Водночас респонденти звернули увагу на деякі напрями, що загалом склали біля 1,4%. Серед них: потреба державної комплексної програми з тотального переоснащення університетів, коледжів, ПТУ, шкіл, сучасними комп'ютерами не старшими 10 років, відповідність принципам UDL, компенсація матеріальних затрат викладачів на використання власних енергоресурсів.

Розуміючи, що певні чинники сприяють ефективності впровадження технології змішаного навчання, інші перешкоджають, ми запитали респондентів їхню думку з цього питання (табл. 4).

Таблиця 4.

Розподіл відповідей респондентів на питання «Як на Вашу думку, що більшою мірою сприяє ефективності впровадження технології змішаного навчання»

<ul style="list-style-type: none"> Усі з перерахованих 	51,7%
<ul style="list-style-type: none"> Наявність матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення 	37,3%
<ul style="list-style-type: none"> Готовність викладачів до впровадження технології змішаного навчання 	34,9%
<ul style="list-style-type: none"> Готовність студентів до навчання в умовах змішаного навчання 	30,5%
<ul style="list-style-type: none"> Підтримка з боку адміністрації 	16,9%

Отже, сприяють ефективності впровадження технології змішаного навчання такі чинники, як: готовність викладачів до впровадження технології змішаного навчання (34,9%), готовність студентів до навчання в умовах змішаного навчання (30,5%), наявність матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення (37,3%). Певною мірою сприяє також підтримка з боку адміністрації (16,9%). Половина опитаних (51,7%) заявили, що всі з перерахованих чинників сприяють ефективності впровадження технології змішаного навчання.

Викладачам було запропоновано написати свої варіанти відповіді. Вони зазначили, що ефективності впровадження технології змішаного навчання сприяли б спроби уніфікувати технології навчання з боку керівництва, наприклад, вимога використовувати всім викладачам

однакову платформу, а не ту, яка є зручною для окремого викладача, врахування психологічного навантаження на викладачів і студентів через війну, безперебійність інтернету тощо.

Цікавими виявилися відповіді респондентів на питання про чинники, що перешкоджають ефективності впровадження змішаного навчання (табл. 5).

Таблиця 5.

Розподіл відповідей респондентів на питання «Як на Вашу думку, який чинник найбільшою мірою перешкоджає ефективності впровадження змішаного навчання»

• Відсутність матеріального забезпечення у ЗВО	35,8%
• Відсутність мотивації у здобувачів освіти	35,7%
• Відсутність методичних матеріалів (зокрема, методичних рекомендацій, чек-листів, посібників, відеогайдів та ін.) щодо практичного застосування змішаного навчання в освітньому процесі	29%
• Викладачі зацікавлені і мають відповідні знання, але не вмотивовані працювати за цією технологією	22,4%
• Викладачі зацікавлені, але не мають відповідних знань	18,9%
• Усі з перерахованих	9,6%
• Викладачі не зацікавлені у реалізації змішаного навчання і не мають відповідних знань	9,2%
• Відсутність підтримки адміністрації	6,4%
• Низька якість освітнього матеріалу	5,1%
• Викладачі не зацікавлені, хоча й мають відповідні знання	3,1%

Це чинники, пов'язані з відсутністю матеріального забезпечення у ЗВО (35,8%), відсутністю мотивації у здобувачів освіти (35,7%) та відсутністю методичних матеріалів (зокрема, методичних рекомендацій, чек-листів, посібників, відеогайдів та ін.) щодо практичного застосування змішаного навчання в освітньому процесі (29,0%).

Щодо них самих, то викладачі зацікавлені і мають відповідні знання, але не вмотивовані працювати за цією технологією (22,4%). Така позиція корелюється з наступним твердженням: викладачі зацікавлені, але не мають відповідних знань (18,9%). Це підтверджує актуальність і важливість програми підготовки викладачів до реалізації змішаного навчання.

Невелика частина опитаних справедливо зазначають, що серед викладачів є не зацікавлені у реалізації змішаного навчання і не мають відповідних знань (9,2%), і є не зацікавлені, хоча й мають відповідні знання (3,1%).

Частково перешкоджають ефективності впровадження змішаного навчання відсутність підтримки адміністрації (6,4%) та низька якість освітнього матеріалу (5,1%). 9,6% опитуваних зауважили, що перешкодами є всі з перерахованих чинників.

Щодо своїх варіантів, респонденти написали про технічні труднощі, відсутність інтернету у здобувачів (або низька якість), перебої з електроенергією, про сприймання змішаного навчання як додаткового навантаження на тлі стресу через війну, про низьку оплату праці та про потребу в живому спілкуванні.

БЛОК 4. Готовність викладача до використання технології змішаного навчання в освітньому процесі.

Науковці і педагоги-практики виділяють різні групи компонентів готовності до використання інноваційних технологій. Отже викладачам було запропоновано обрати

сукупність компонентів готовності викладача ЗВО до впровадження змішаного навчання, які найбільшою мірою відображають її зміст (Рис. 15).

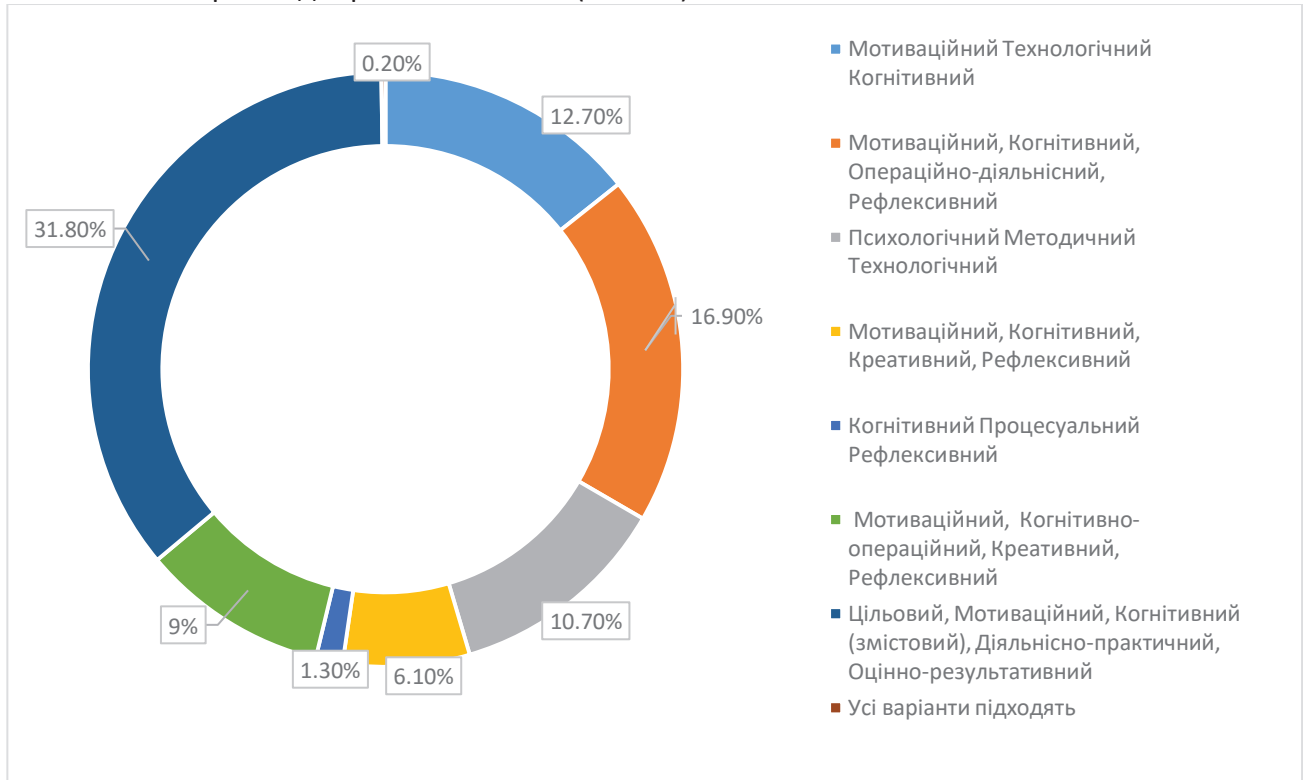

Рис. 15. Розподіл відповідей на запитання щодо сукупності компонентів готовності викладача закладу вищої освіти до впровадження технології змішаного навчання, які найбільшою мірою відображають її зміст

Як видно з рис. 15, перевагу викладачі надали сукупності таких компонентів як цільовий, мотиваційний, когнітивний (змістовий), діяльнісно-практичний, оцінно-результативний – понад третина респондентів обрали саме цей варіант. Пояснюємо такий вибір тим, що тут представлена найбільша сукупність різних компонентів і певною мірою відображає багатокомпонентність цієї діяльності.

Ще один варіант привернув увагу великої кількості респондентів – мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний, яку надали перевагу 16,9% респондентів.

Для виокремлення компонентів, які сформують структуру досліджуваної якості – готовності педагогічного персоналу ЗВО до впровадження технології змішаного навчання, нам необхідно було виявити точку зору викладачів щодо ролі цих окремих компонентів у структурі готовності до означеного виду діяльності. З цією метою респондентам було запропоновано оцінити за 10 бальною шкалою вагомість кожного із компонентів, де 1 – зовсім невагомий, 10 – дуже вагомий.

У таблиці 6 представлено результати ранжування компонентів готовності до впровадження технології змішаного навчання. Зокрема виокремлено кількість респондентів (%), які надали найвищий ранг – 10 балів відповідному компоненту.

З таблиці 6 видно, що перші місця посіли три компоненти: мотиваційний, методичний, технологічний і діяльнісно-практичний, яким 10 бальний ранг надали 42,1%, 46,5%, 37,9% та 41,2% респондентів відповідно. Слід додати, що методичний компонент отримав найбільшу кількість голосів (20,6%) за 9 бальним рангом. Це також посилює його провідні позиції.

Таблиця 6

Результати ранжування компонентів готовності
до впровадження технології змішаного навчання

компонент	Вагомість компонента (%)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
мотиваційний	1,5	0	1,1	1,3	7,5	3,7	5,9	20	16,9	42,1
технологічний	0,9	0,4	1,3	1,5	4,6	4,6	8,5	16,7	15,1	46,5
рефлексивний	1,1	0,9	0,9	2,6	9,4	7,4	10,7	19,9	17,1	30,1
методичний	0,6	0,6	0,9	2,4	5,7	5	7,9	18,6	20,6	37,9
когнітивний	1,1	0	0,7	1,8	8,6	6,3	10,5	16,9	18,9	35,1
оцінно-результативний	0,6	0,4	0,4	2	7,5	6,4	8,1	20	23,2	31,4
діяльнісно-практичний	0,4	0,4	1,7	0,9	6,3	5,1	8,2	17,6	18,4	41,2

Отже такий розподіл свідчить про те, що найбільшій уваги було надано мотиваційному, методичному, технологічному та діяльнісно-практичному компонентам, на які ми і будемо звертати нашу увагу у подальшій діяльності, спрямованій на формування готовності викладачів ЗВО до реалізації змішаного навчання.

У будь якій інноваційній діяльності неабияке значення посідає власне усвідомлення (самооцінювання) готовності до такого виду діяльності.

Отже самооцінювання респондентами власної готовності до реалізації змішаного навчання показало, що переважна більшість опитаних декларують свою готовність до реалізації змішаного навчання в освітньому процесі на високому рівні (10-23,3%, 9-22,1%, 8-29,6%, загалом 75%). Взагалі відсутні оцінювання 1 та 2 (зовсім неготовий) і тільки незначна кількість опитаних (3-0,6%, 4-0,9%) дуже низько оцінила власну готовність до реалізації змішаного навчання (Рис.16).

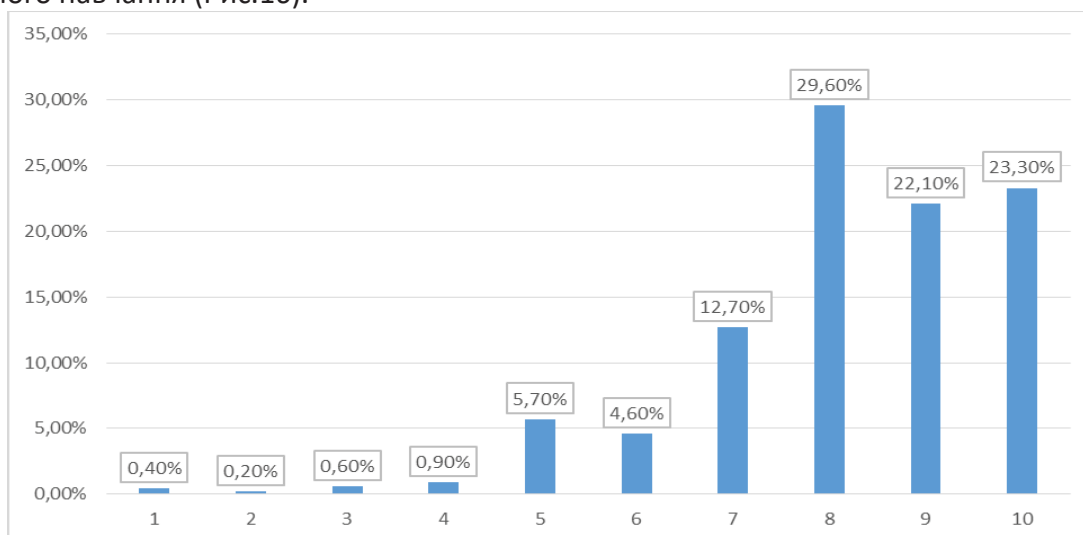

Рис. 16. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви можете оцінити за 10 бальною шкалою власну готовність до реалізації змішаного навчання»

Продовжуючи самооцінювання викладачів їх рівня готовності до реалізації змішаного навчання на практиці ми прагнули поглибити цей аспект.

Отже у трьох наступних запитаннях ми намагалися з'ясувати у викладачів їх власний рівень володіння ресурсами змішаного навчання. Відповіді треба було оцінити за 10 бальною шкалою (де 1 – зовсім не володію, 10 – дуже добре володію). Серед ресурсів виокремлено: технологічний, психологічний, методичний (табл.7).

Таблиця 7

Результати ранжування оцінювання власного рівня володіння ресурсами змішаного навчання за 10 бальною шкалою

Ресурси	Вагомість компонента (%)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
технологічний	0,4	0,2	0,4	2	7	7	14	27,9	20,8	20,4
психологічний	0,4	0,7	0,7	1,3	5,5	6,4	9,6	21,7	27,6	26,1
методичний	0,4	0,2	0,6	0,7	5,7	4,8	13,4	26,7	25,2	22,4

Щодо технологічного ресурсу. Самооцінювання рівнем володіння технологічними ресурсами змішаного навчання показало, що переважна більшість опитаних високо оцінюють свій рівень володіння технологічними ресурсами змішаного навчання (10 -20,4%, 9-20,8%, 8-27,9%, загалом 69,1%).

Незначна кількість опитаних (1-0,4%, 2-0,2%, 3-0,4%) низько оцінюють свій рівень володіння технологічними ресурсами змішаного навчання.

Щодо психологічного ресурсу. Самооцінювання рівня володіння психологічними ресурсами змішаного навчання показало, що переважна більшість опитаних також високо оцінюють свій рівень володіння психологічними ресурсами змішаного навчання (10-26,1%, 9-27,6%, 8-21,7%, загалом 75,4%), і тільки незначна кількість опитаних (1-0,4%, 2-0,7%, 3-0,7%) низько оцінюють свій рівень володіння психологічними ресурсами змішаного навчання.

Щодо методичного ресурсу. Подібні показники самооцінювання рівнем володіння методичними ресурсами змішаного навчання. Переважна більшість опитаних високо оцінюють свій рівень володіння методичними ресурсами змішаного навчання (10-22,4%, 9-25,2%, 8-26,7%, загалом 74,3%). Незначна кількість опитаних (1-0,4%, 2-0,2%, 3-0,6%) низько оцінюють свій рівень володіння методичними ресурсами змішаного навчання.

Конкретизуючи ступінь готовності викладачів до реалізації змішаного навчання, ми сформулювали сукупність критеріїв такого виду діяльності і запропонували викладачам обрати із перелічених найбільш вагомий, а у разі наявності своїх варіантів, додати їх до переліку.

Переважна більшість респондентів підтримують усі запропоновані критерії. З поміж інших запропонованих варіантів педагоги найбільше виділяють – упевненість, що ця діяльність забезпечить позитивні результати; усвідомлення необхідності інноваційної діяльності та прагнення запровадження педагогічних інновацій у власну педагогічну практику (табл.8).

Таблиця 8.

Розподіл відповідей на пропозицію «Обрати із перелічених критеріїв готовності викладача ЗВО до змішаного навчання (зазначте найбільш вагомий або додайте свій варіант)

• Усі з перерахованих	43,8%
• Усвідомлення необхідності інноваційної діяльності	32,4%

• Знання щодо сутності технології змішаного навчання та методик щодо його впровадження у практику;	31,6%
• Готовність подолати труднощі, пов'язаних зі змістом та організацією означеної діяльності;	28,7%
• Прагнення запровадження педагогічних інновацій у власну педагогічну практику;	27,9%
• Упевненість, що ця діяльність забезпечить позитивні результати;	25,4%
• Здатність до професійної рефлексії	19,7%

Звісно, що для ефективного впровадження викладачу мають бути притаманні відповідні якості. Ми назвали цілий перелік таких якостей і запропонували викладачам вибрати ті, які на їх думку, відповідають дійсності.

Серед тверджень щодо професійних якостей викладачів, які використовують змішане навчання, респонденти віддають найбільшу перевагу необхідності багато уваги приділяти підготовці навчально-методичного матеріалу; чіткому розподілу на аудиторне і дистанційне навчання, самостійну роботу; необхідності урахування рівня складності матеріалу, виконання яких завдань вимагає у різних студентів різного часу для формування тієї чи іншої навички. Також велика увага приділена педагогічному гуманізму (довірі до студента, повазі до його особистості). Звернули увагу педагоги і на уміння чіткої організації освітнього процесу, що передбачає урахування індивідуальних особливостей студентів; здійснення контролю і самоконтролю студентів.

Вважаємо, що неабияке значення для ефективної праці у форматі змішаного навчання мають особистісні якості викладача, підготовленого до реалізації змішаного навчання на практиці.

Отже серед особистісних якостей, які повинен мати педагог, підготовлений до реалізації змішаного навчання респонденти вважають мотивацію, адаптивність та гнучкість, критичний аналіз та рефлексію, вміння до нестандартного викладання, емпатія, уміння ефективно організувати самостійну роботу студентів та розуміти сучасну реальність у відповідності до вимог особистісно орієнтованої освіти, тобто за результатами відповідей можемо наголосити на комплексі особистісних якостей, які в тій чи іншій мірі взаємопов'язані та впливатимуть на якісну реалізацію змішаного навчання на практиці (табл.9).

Таблиця 9.

Розподіл відповідей на питання «На вашу думку, які особистісні якості повинен мати педагог, підготовлений до реалізації змішаного навчання на практиці»

• Мотивація до неперервного професійного розвитку та освоєння нових технологій	66,9%
• Адаптивність до швидко змінюваних умов освітньої діяльності та гнучкість у підходах до навчання.	62,3%
• Розуміння сучасної реальності у відповідності до вимог особистісно орієнтованої освіти	51,1%
• Уміння критично аналізувати та рефлексувати свою освітню практику	50,6%
• Здатність ефективно організувати самостійну роботу студентів та підтримувати їх мотивацію	50%
• Здатність усвідомлювати цілі освітньої діяльності у контексті актуальних проблем сучасної школи;	48,5%

<ul style="list-style-type: none"> • Прагнення до нестандартного викладання своєї дисципліни; 	47,6%
<ul style="list-style-type: none"> • Емпатія та уміння встановлювати продуктивний контакт із здобувачами освіти в онлайн та офлайн форматах 	47,2%

Доволі цікаві результати отримано щодо думок респондентів, якби від них залежало рішення заборони впровадження змішаного навчання у ЗВО педагогічного профілю. Так 35,8% опитаних ніколи би цього не зробили, 23,3% респондентів не замислювались на цим, а 31,4% педагогів ця технологія не до вподоби, але це реалії часу, яких не можна уникнути, і ще 9,4% заборонили б впровадження змішаного навчання у ЗВО педагогічного профілю (Рис.17).

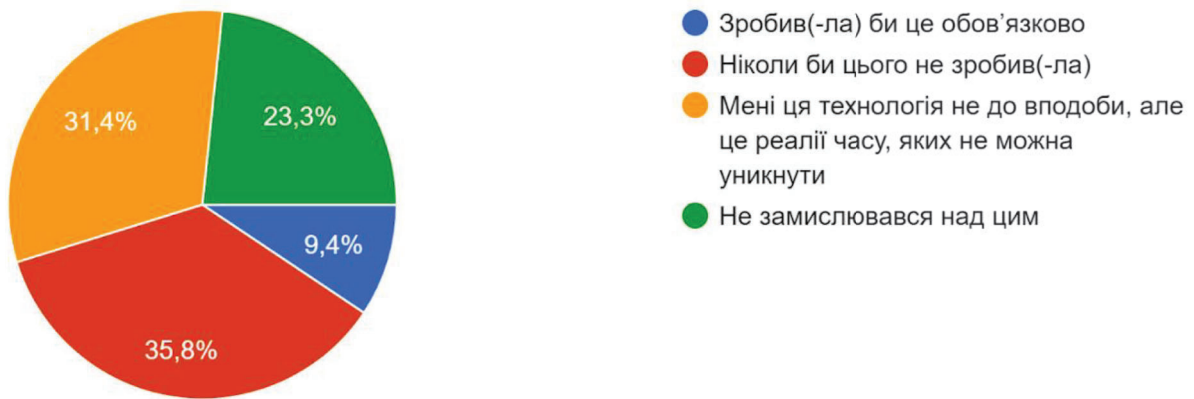

Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання «Щоби Ви зробили, якби від Вас особисто залежало рішення щодо заборони впровадження ЗН у ЗВО педагогічного профілю»

Доволі високі показники негативного сприйняття впровадження змішаного навчання у ЗВО педагогічного профілю (загалом 40,8%) серед педагогів, які брали участь у опитуванні наводить на думку, що існує нагальна потреба здійснювати заходи, спрямовані на мотивацію та всебічну підготовку педагогічного персоналу ЗВО до діяльності, спрямованої на впровадження змішаного навчання в освітній процес.

Завершуючи опитування ми прагнули з'ясувати думку викладачів щодо перспектив впровадження змішаного навчання у ЗВО педагогічного профілю (Рис. 18).

Рис. 18. Розподіл відповідей на запитання «Які перспективи, на Вашу думку, має впровадження змішаного навчання у ЗВО педагогічного профілю?»

З урахуванням результатів аналізу відповідей на попередні питання, ми передбачали приблизно такий розподіл відповідей.

Отже суттєва більшість респондентів – майже 70% - вважають, що це перспективна освітня тенденція, актуальність якої почала зростати у наслідок обмежень пандемії COVID – 19, а ще більше зросла через військовий стан в Україні. Тільки 2,8% викладачів вважають, що змішане навчання немає жодних перспектив.

Про результати діагностування рівня готовності педагогічних, науково-педагогічних працівників Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до організації змішаного навчання в умовах війни

Онлайн-тестування педагогічних, науково-педагогічних працівників у межах проєкту (2022.01/0098) «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладах вищої педагогічної освіти у воєнний час та повоєнного відновлення України» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України

Організатори та ресурси: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, педагогічні, науково-педагогічні працівники Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Мета: визначити рівень готовності викладацького складу ВДПУ імені Михайла Коцюбинського до впровадження технології змішаного навчання в освітній процес.

Канали поширення онлайн-тестування: офіційний лист-звернення до ВДПУ імені Михайла Коцюбинського із вказаним активним покликанням та QR кодом на опитування в Google Forms.

Терміни проведення: жовтень-листопад 2023 р.

Методи та інструменти. Використано кількісний метод дослідження – онлайн-опитування, для якого використовувалась онлайн-анкета, створена за допомогою Google Forms. Запитання онлайн-анкети були закритими та відкритими, з варіантами відповідей, що дали можливість визначити рівень кожного компонента готовності на основі яких обраховувався загальний рівень готовності викладачів ВДПУ імені Михайла Коцюбинського до впровадження технології змішаного навчання в освітній процес.

Вибірка. Для проведення онлайн-тестування використано *простий випадковий відбір* – відбір одиниць у вибірку сукупність, під час якого ще до його здійснення кожна одиниця основи вибірки має визначену, заздалегідь задану (однакову) імовірність бути включеною до вибірки. Тестування пройшли 157 педагогічних працівників ВДПУ імені Михайла Коцюбинського.

Заповнення онлайн-форми відбувалось за власним бажанням, наприкінці тестування респондентам було запропоновано пройти безкоштовну тренінгову підготовку викладачів-супервізорів зі змішаного навчання в ЗВО педагогічного профілю та стати професійним ментором для інших.

Дизайн вибірки учасників тестування. Загальна кількість осіб, які взяли участь у тестуванні становить 157 викладачів різних циклів підготовки, різних предметів, з різним досвідом роботи та науково-педагогічним стажем, з яких майже 80% (79,6%) жіночої статі і 20,4 % чоловічої.

Віковий склад учасників був представлений п'ятьма віковими групами: від 25-30 років до тих, кому понад 55 років (Рис. 1). Аналіз наповненості вікових груп показав, що найбільша кількість осіб, які виявили бажання представники пройти тестування, належить до вікових груп 36-45 років (33,1%) та 45-55 років (29,3%). Найменше представлена вікова група 31-35 років (7%).

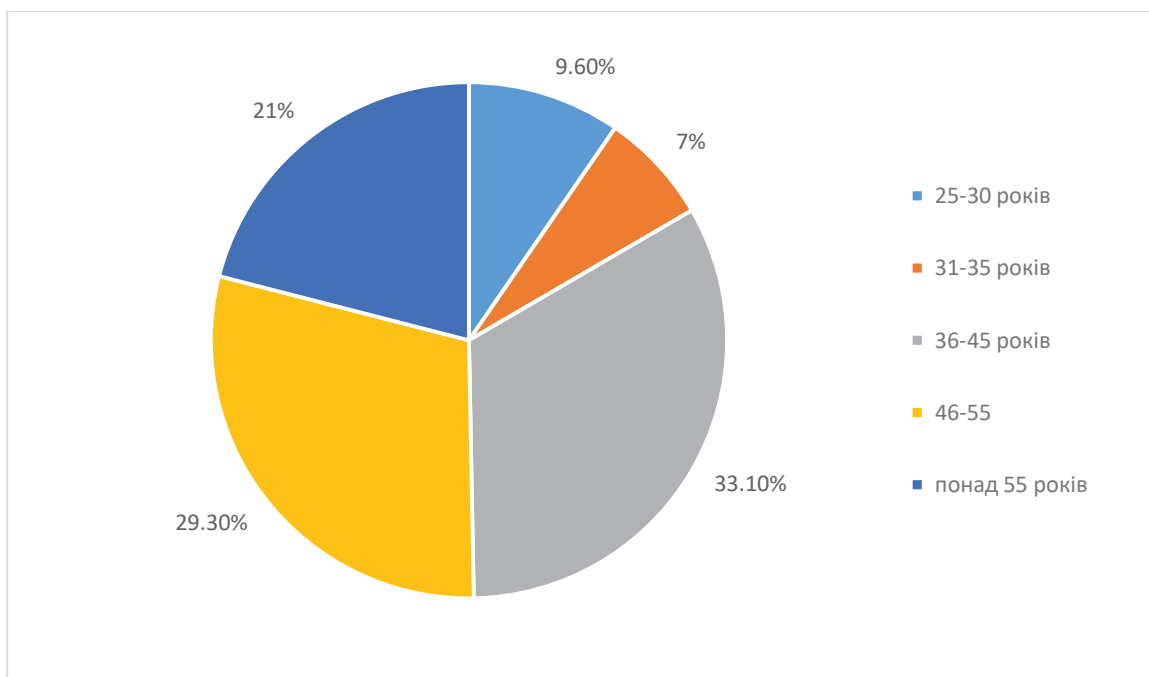

Рис. 1. Віковий розподіл учасників тестування

65,7% - тобто переважна більшість учасників тестування – це кандидати наук і доктори філософії. З них 59,2% мають вчене звання доцента і 5,1% - старшого дослідника. Науковий ступінь доктора наук із загального числа протестованих мають 14% респондентів, з яких 12,7% є професорами.

Приблизно п'ята частина – не мають наукового ступеня і 29,3% не мають вченого звання (Рис.2).

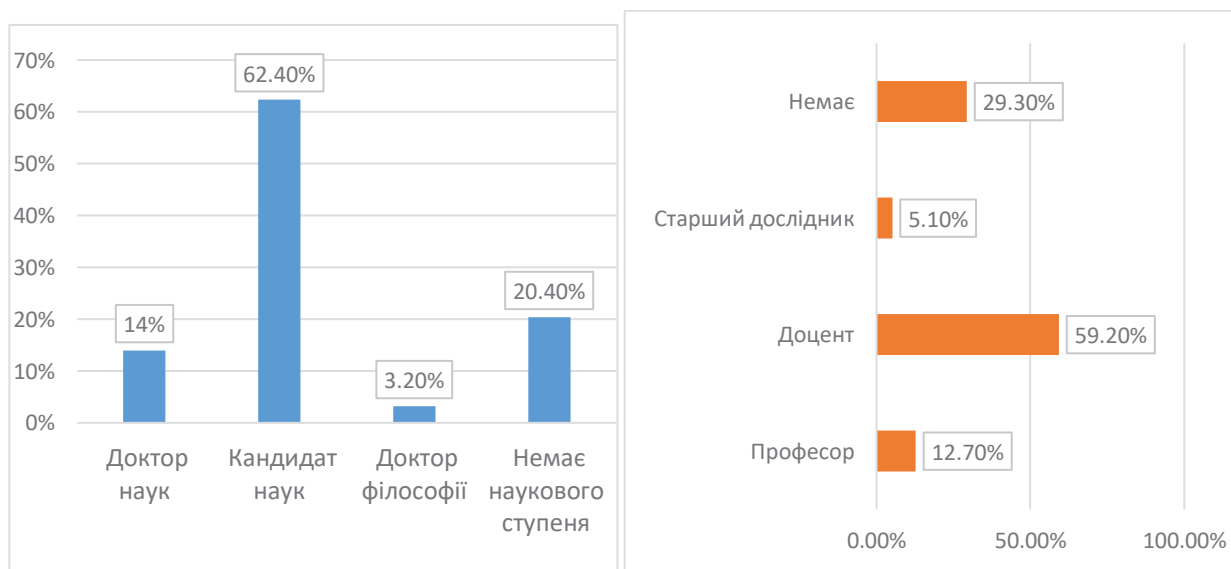

Рис. 2. Науковий ступінь і вчене звання учасників тестування

Конкретизація відповідей щодо дисциплін, які викладають респонденти, показала, що в опитуванні взяли участь викладачі усіх циклів підготовки. Зокрема тест пройшли викладачі циклу професійної, практичної підготовки, загальної підготовки, педагогічного циклу, методичного циклу, циклу базової підготовки і гуманітарного циклу.

Це педагогічні працівники, які викладають обов'язкові і вибіркові дисципліни. Зокрема: педагогічні дисципліни (педагогіка, психологія, виховна робота); фахові дисципліни, серед яких математика, фізика, інформатика, філологічні дисципліни, у тому числі й іноземні мови.

Також у тестуванні взяли участь викладачі мистецьких дисципліни (мистецтво, музичне мистецтво, музикознавство, мистецтвознавство, культурологія, хореографія, декоративно-ужиткове мистецтво).

Структура готовності викладачів ЗВО до організації змішаного навчання. Визначення структури готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання є складовою загальної проблеми готовності викладача до різних видів педагогічної діяльності.

Як показує вивчення означена проблема є об'єктом наукового інтересу багатьох науковців. Зокрема, здійснено сукупність наукових розвідок щодо становлення і розвитку готовності викладачів до певного виду педагогічної діяльності (О. Джеджула, А. Коломієць, О. Демченко, Л. Мороз, М. Назаренко та ін.); формування готовності, спрямованої на особистісне і професійне удосконалення педагогів (О. Дубасенюк, Л. Кондрашова, Л. Хомич, О. Цюняк, Т. Шестакова та ін.); готовності до інноваційної професійної діяльності (І. Гавриш, Л. Шевченко, Т. Танько, Г. Троцько, О. Шапран та ін.). Готовність як психологічний феномен досліджували Г. Балл, М. Дяченко, Л. Кандибович, В. Моляко, Е. Помиткін, В. Рибалка та ін.

Найбільшою мірою нас цікавили праці, присвячені підготовці викладача до інноваційної професійної діяльності, зокрема до такого інноваційного виду педагогічної діяльності як реалізація змішаного навчання у ЗВО. Встановлено, що теоретичні і практичні аспекти реалізації змішаного навчання та підготовки вчителя до такого виду діяльності представлено у працях вітчизняних О. Болілого, В. Кухаренка, О. Спіріна, А. Стрюка, О. Рафальської, Н. Рашевської та ін.

Актуальність означеної проблеми обґрунтовуємо сукупністю чинників. По-перше, оновленням змісту освіти, докорінним переосмисленням технологій навчання. По-друге, розширенням професійних функцій викладача закладів вищої освіти ЗВО як суб'єкта інноваційної діяльності, котрий повинен змінити підхід до навчання, використовуючи інноваційні форми і методи навчання, яких вимагають сучасні реалії. По-третє, інноваційна діяльність викладача ЗВО вимагає безперервного удосконалення викладацької праці та формування готовності до використання інноваційних форм і методів навчання.

Термін «готовність» виник і набув поширення в експериментальній психології з кінця XIX ст., де розглядався як настанова, психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру й спрямованості (К. Макбе, О. Кюльпе та ін.). З середини XX ст. готовність трактували як якісний показник саморегуляції поведінки людини (У. Томас, Д. Кац, Г. Олпорт та ін.). З часом означений феномен знайшов відтворення у психолого-педагогічних дослідженнях, контекст яких стосувався теорії діяльності взагалі та професійної діяльності зокрема (М. Дяченко, Л. Кандибович та ін.).

Ми оперуємо поняттям «готовність», яке дефінюється як наявність здібностей, якостей особистості, психологічний стан, суттєва ознака установки, психологічна умова успішності виконання діяльності, цілісне явище, що формується на основі переконань, морально-вольових якостей особистості, способах поведінки, знаннях про професію та практичних вміннях і навичках.

Так у Тлумачному словнику української мови знаходимо визначення готовності як бажання зробити будь-що (Тлумачний словник української мови, (2012). URL:<http://sum.in.ua/f>). У словнику психолого-педагогічних понять і термінів готовність трактується як стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище,

швидко розвиватися в професійному відношенні (Словник психолого-педагогічних понять, 2012).

У психолого-педагогічній літературі виокремлюють декілька підходів до розуміння сутності поняття «готовність», з яких для нас особливий інтерес становлять два підходи:

- 1) розуміння готовності як певного психічного стану;
- 2) розуміння готовності як певної властивості або системи властивостей та якостей особистості.

З урахуванням проблеми нашого дослідження нас цікавлять такі підходи до визначення сутності готовності:

- Функціональний (готовність це психічний стан особистості, що визначає потенційну активізацію психічних функцій під час професійної діяльності.
- Особистісний (готовність є цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремого/визначеного виду діяльності).
- Особистісно-діяльний (готовність – це прояв якостей особистості, що уможлиблює ефективне виконання професійних функцій).

Оскільки ми розглядаємо готовність викладачів ЗВО до реалізації змішаного навчання як складову готовності до професійної діяльності, для нас найбільшою мірою підходить визначення готовності до професійної діяльності як особливого особистісного стану, що передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії. *Натомість особливий акцент у визначенні досліджуваної якості робимо на здатності викладача у потрібний момент активізувати всі свої потенційні можливості і, спираючись на набуті знання, досвід, приймати самостійні рішення у конкретній ситуації відповідно до кінцевої мети діяльності.*

Отже для нас готовність викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання у воєнний час та повоєнного відновлення України є, передусім передумовою ефективності діяльності, складним динамічним утворенням, яке має визначену структуру, зміст якої визначається сукупністю компонентів, конкретизований у показниках і віддзеркалений у рівнях сформованості. Таким чином готовність викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання у воєнний час та повоєнного відновлення України має таку загальну структуру (Рис.3).

Рис. 3. Загальна структура готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання у воєнний час та повоєнного відновлення України

На основі вивчення, узагальнення та систематизації джерел з проблеми організації і реалізації змішаного навчання у ЗВО та результатів проведеного анкетування, в якому взяли участь 544 викладача, було виокремлено такі компоненти готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання у воєнний час та повоєнного відновлення України

1. Психологічна готовність
2. Методична готовність
3. Технологічна готовність.

Кожний з означених компонентів має відповідні показники оцінювання, що уможливило визначення їх прояву на трьох рівнях.

У процесі опису компонентів готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання у воєнний час та повоєнного відновлення України ми дотримувалися таких вимог:

- 1) чіткість в описі їх змісту, можливість вимірювання;
- 2) гнучкість, адаптивність, здатність у разі необхідності відображати можливі зміни об'єкта;
- 3) ефективність та результативність показників.

Водночас ми брали до уваги, що до показників досліджуваної якості існують певні вимоги, провідними з яких є їхня здатність відображати основні закономірності функціонування складника; охоплювати суттєві ознаки показника, а також відображати його необхідні ознаки та якості. Вони мають бути стійкими й вагомими і відображати зв'язки між усіма компонентами готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання. Показники обиралися таким чином, щоб залежно від їх прояву можна робити висновки про ступінь вираженості конкретного складника. Обрані показники мають віддзеркалювати динаміку вимірюваної якості в часі.

Ми припустили, що сформованість готовності викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання може бути виявленою на трьох рівнях: незначному (низькому), достатньому (середньому) і значному (високому).

Таблиця 1

Готовність викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання

Готовність викладачів ЗВО до організації і реалізації змішаного навчання		
Компоненти готовності		
Психологічна Показники	Методична Показники	Технологічна Показники
Рівні сформованості		
Значний (високий)		
Достатній (достатній)		
Незначний (низький)		

Розкриємо зміст кожного компоненту на основі обраних показників.

Психологічна готовність викладача до реалізації змішаного навчання.

Загалом психологічну готовність ми розглядали як готовність до змін у педагогічній практиці з метою осучаснення і покращення освітнього процесу.

Для виявлення динаміки показників психологічної готовності викладача до реалізації змішаного навчання на різних етапах експерименту ми послуговувалися показниками цього компоненту, що відображають психологічну готовності викладача до реалізації змішаного. Зокрема, емоційну стійкість та здатність реагувати на труднощі, які виникають або виникатимуть в процесі впровадження ЗН. Цей компонент ґрунтується на усвідомленні власних чуттєвих станів та здатності їх розпізнавати; усвідомленні виникнення емоцій та знаннях і вміннях, які уможливають застосовувати практики для досягнення емоційної рівноваги; відкритість до використання нових технологій, впровадження інноваційних форм і методів навчання. Передусім йдеться про готовність до сприйняття й підтримки інновацій, їх поширення. Велике значення, на нашу думку, має вмотивованість до використання ЗН, що передбачає вивчення педагогічної і методичної літератури, а також ознайомлення з кращими практиками. Також ми надавали значення рівню розвиненості особистісних якостей потрібних для реалізації технології ЗН. Передусім йдеться про доброзичливість, емпатійність у ставленні до студентів і колег, комунікативність (зі студентами, колегами, керівництвом) та впевненість, що ЗН забезпечить позитивні результати професійної підготовки, відкритість до співпраці з колегами та ефективної комунікації, оскільки вони є ключовими для успішного ведення онлайн курсу, уміння урахувати вікові особливостей цільової (студентської аудиторії). До уваги також брали і готовність переймати досвід колег щодо організації ЗН. Цей показник визначається здатністю до аналізу власної освітньої діяльності, визначення її сильних і слабких сторін, пошуку шляхів їх вдосконалення, а головне спроможність розуміти потреби та психологічні особливості своїх студентів, зокрема в онлайн середовищі, сприйняття студентів як повноцінного суб'єкта освітнього процесу. На особливу увагу заслуговував показник щодо знання психології дорослої людини та готовність взаємодіяти з дорослою аудиторією.

Методична готовність викладача до реалізації змішаного навчання.

Параметри, за яким оцінювався рівень розвитку методичної готовності викладачів ЗВО окрім вивчення методичної літератури і практичного досвіду, включали такі показники як відвідування вебінарів, семінарів, майстеркласів. Особливу увагу ми надавали навчанню на тематичних курсах підвищення кваліфікації та тестуванню з оцінювання рівня розвитку цифрової компетентності в додатку «дія» та наявності відповідного сертифікату. Звісно, що рівень методичної готовності визначався уміннями чітко розподіляти матеріал для самостійного вивчення, індивідуального заняття, групової роботи як важливих складників змішаного навчання. Окрім цього враховувалися і уміння створювати або адаптувати навчальні матеріали до онлайн-середовища, зокрема відеолекції, інтерактивні завдання, електронні підручники тощо та навички планування занять для проведення у форматі змішаного навчання з урахуванням таких компонентів як онлайн, офлайн і самостійна робота. До важливих показників методичної готовності ми віднесли і уміння обирати та використовувати відповідні онлайн-платформи для навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom та ін.).

Зокрема, це вміння швидко і якісно опрацьовувати інформацію основну і додаткову щодо змішаного навчання, ефективно поєднувати педагогічні методики з новітніми цифровими технологіями у контексті змішаного навчання, а також ефективно розробляти різні завдання та матеріали для здобувачів освіти з різним рівнем підготовки та інтересами. Для нас важливими були навички щодо чіткого і логічного розподілу матеріалу для самостійної, групової та індивідуальної роботи під час організації змішаного навчання, застосування чіткого алгоритму створення інтерактивних завдань та матеріалів, які стимулюють активність та взаємодію здобувачів освіти в контексті змішаного навчання, застосування спеціальних форм

та методів роботи, що стимулюють здобувачів освіти до самостійного пошуку, вивчення та презентації інформації у контексті певної моделі змішаного навчання.

Особливого значення ми надавали суто методичним вмінням і навичкам викладачів. До таких ми віднесли навички щодо адаптування навчального матеріалу для використання через мультимедійні засоби, які є ключовими для змішаного навчання в умовах воєнного стану; застосування спеціальних форм та методів роботи, що стимулюють здобувачів освіти до аналітичного та критичного мислення, аналізу інформації у контексті певної моделі змішаного навчання, а також умінням структурувати навчальний матеріал у відповідності до конкретної моделі змішаного навчання, щоб здобувачі освіти могли легко розуміти послідовність та логіку роботи. Наявність необхідних матеріалів та ресурсів для забезпечення самостійної дистанційної роботи здобувачів освіти під час змішаного навчання також враховувалася нами.

До уваги брали рівень навичок щодо оцінювання роботи студентів в онлайн-середовищі різними методами оцінювання (тестування, завдання, проектування, case study, е-портфоліо) відповідно певної моделі змішаного навчання та знання особливостей роботи з дорослою аудиторією та володіння андрагогічними методиками

Технологічна готовність викладача до реалізації змішаного навчання.

Для виявлення динаміки технологічної готовності викладача до реалізації змішаного навчання на різних етапах експерименту ми послуговувалися показниками цього компоненту, що відображають рівень його технологічної готовності до реалізації змішаного. *Зокрема, це* уміння застосовувати вибудовані технологічні кроки пошуку спеціальних цифрових платформ та додатків для ефективного застосування різних моделей змішаного навчання; поєднувати різні можливості цифрових інструментів для створення інтерактивних завдань відповідно обраної моделі змішаного навчання; застосовувати розширені можливості цифрових платформ для налаштування ефективної онлайн комунікації зі здобувачами освіти у контексті змішаного навчання. Також сюди ми віднесли уміння щодо застосування імерсивних технологій (AR-, VR-, MR- реальності) для комплексного предметного навчання у відповідності до застосування певної моделі змішаного навчання, розширених можливостей цифрових додатків для створення якісного графічного контенту у контексті змішаного навчання, застосування розширених можливостей телеграм-чатів (утворення чатів-гілок, телеграм каналів, чат-ботів та ін.) для комплексного предметного навчання; уміння використовувати п'ять і більше додатків Google App поєднуючи їх з іншими цифровими платформами для комплексного вивчення певного освітнього матеріалу, комплексні практичні уміння для створення освітнього відео- та аудіо-контенту.

Ми брали до уваги *уміння застосовувати*: розширені можливості технологій штучного інтелекту для створення освітнього контенту, поєднання програм Microsoft та Adobe Acrobat у підготовці спеціальних матеріалів та завдань у контексті змішаного навчання, можливості хмарного середовища Google Disk для інтеграції з іншими додатками Google у відповідності до використання певної моделі змішаного навчання. Викладачі повинні уміти поєднувати антиплагіатні програми та цифрові платформи як при створенні освітніх матеріалів, так і при оцінюванні роботи здобувачів освіти в контексті застосування різних моделей змішаного навчання, а також застосовувати різні плагіни або розширення для цифрових платформ в умовах змішаного навчання й комплексні практичні уміння ефективного поєднання декількох технологій навчання (наприклад, гейміфікації, BYOD, імерсивних, проектних та ін.) з різними цифровими платформами для створення освітнього контенту у відповідності до обраної моделі змішаного навчання, за необхідності застосовувати альтернативні засоби комунікації у надзвичайних ситуаціях, ефективно використовувати мобільні додатки, які можна поєднати з обраними моделями змішаного навчання, навіть у непередбачуваних ситуаціях. Особливого

значення також було надано умінням організувати роботу в умовах обмеженого доступу до Інтернету чи електроенергії застосовуючи спеціально розроблені мною кроки та алгоритми із урахуванням обраної моделі змішаного навчання.

Компонент технологічної готовності передбачав наявність практичних умінь адаптації цифрових навчальних матеріалів для різних форматів дисплеїв (смартфони, планшети, комп'ютери), виконання резервного копіювання, відновлення даних, збереження та обробки інформації у непередбачуваних ситуаціях; наявність практичних умінь застосування спеціального алгоритму роботи з цифровими платформами, що дозволяють стежити за активністю та взаємодією студентів у онлайн-середовищі під час роботи у форматі змішаного навчання. Окрім того важливими є уміння щодо мотивування здобувачів освіти використовувати цифрові ресурси з урахуванням технічних нюансів.

Оскільки експеримент спрямований на формування готовності викладачів до впровадження моделі змішаного навчання в умовах воєнного стану, до уваги брали і наявність у них достатньої інформації щодо існуючих обмежень в означених умовах для вирішення проблемних питань, наявність технологічних знань та умінь для забезпечення й підтримки якісного формату змішаного навчання здобувачів освіти в умовах військового конфлікту стану. Мали значення також рівень технологічних знань ефективного застосування цифрових платформ і додатків, які постійно використовуються в освітньому процесі постійно, а також уміння для надання технологічного супроводу здобувачам освіти під час змішаного навчання.

Модель готовності викладачів педагогічних закладів вищої освіти до організації змішаного навчання Для моделювання готовності викладачів педагогічних закладів вищої освіти до організації змішаного навчання в умовах війни використано метод інваріантного моделювання, який призначено для побудови та аналізу системних моделей складних різноякісних об'єктів (рис. 4). У розробленні зазначеної моделі ми виходили з того, що будь-який об'єкт має нескінченну множину (∞) складових.

Схарактеризуємо кожний показник компонентів зазначеної моделі.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ n_4n_1 – мотиваційний; n_2 – предметний; n_3 – рефлексивний; n_4 – адаптивний.

Мотиваційний елемент (n_1) відображає:

- збереження спокою та раціональності у непередбачуваних ситуаціях (технічні збої, повітряні тривоги та ін.);
- вмотивованість до саморозвитку, вдосконалення педагогічних умінь та знань у напрямі змішаного навчання;
- вмотивованість до співпраці з іншими викладачами у створенні спільних курсів або матеріалів для ефективного обміну досвідом.

Предметний елемент (n_2) об'єднує:

- здатність виділяти головне і приймати обґрунтовані рішення, особливо у непередбачуваних ситуаціях;
- здатність розуміти та враховувати індивідуальні та психологічні особливості здобувача освіти, особливо при змішаному навчанні з урахуванням непередбачуваних умов воєнного стану;
- здатність розуміти та враховувати індивідуальні та психологічні особливості роботи з дорослою аудиторією, наприклад у спільній роботі при змішаному навчанні з урахуванням непередбачуваних умов воєнного стану;
- здатність забезпечувати продуктивну і якісну роботу в умовах нестабільності, невизначеності, непередбачуваних ситуаціях (технічні збої; повітряні тривоги та ін.)

- здатність чітко ідентифікувати потенційні труднощі, з якими можуть зіткнутися студенти / колеги під час реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану;
- здатність психологічно підтримувати здобувачів освіти / колег під час змішаного навчання в непередбачуваних умовах.

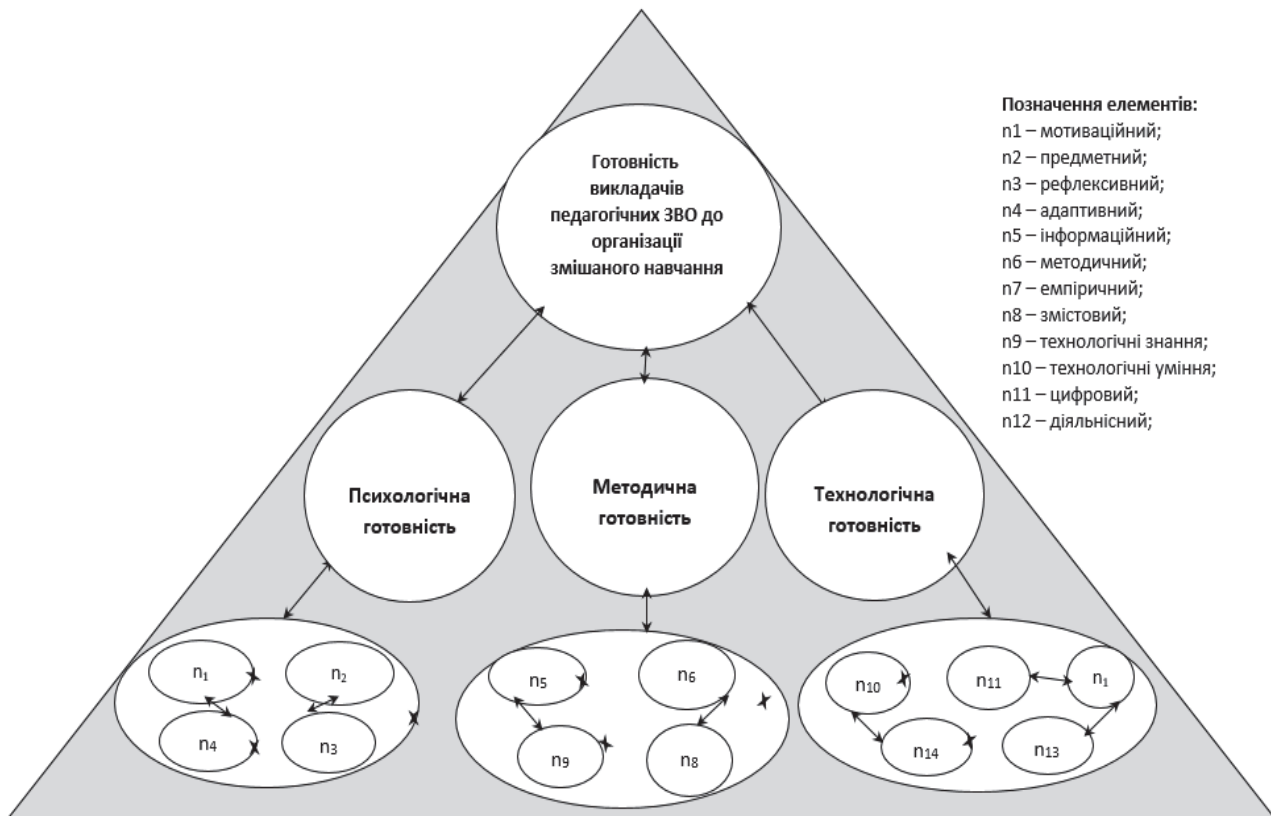

Рис. 4. Модель готовності викладачів педагогічних закладів вищої освіти до організації змішаного навчання в умовах війни

Рефлексивний (n₃) характеризує:

- здатність своєчасно виявляти та коригувати помилки під час аналізу власного педагогічного досвіду;
- здатність адекватно оцінювати свій рівень підготовки, досягнень та можливостей у реалізації змішаного навчання;
- здатність оптимізувати власний графік професійної діяльності для досягнення максимальної продуктивності;
- здатність здійснювати моніторинг своєї поведінки, встановлювати для себе високі стандарти якості роботи, дотримуватись їх незалежно від зовнішнього контролю чи впливу;
- здатність контролювати власні емоції в роботі зі здобувачами освіти / колегами у процесі змішаного навчання, навіть у непередбачуваних ситуаціях.

Адаптивний (n₄) відображає:

- здатність швидко адаптуватись до непередбачених умов сьогодення під час професійної діяльності;
- здатність психологічно підтримувати здобувачів освіти/колег під час змішаного

навчання в непередбачених умовах;

- здатність ефективно долати тривожність щодо безпеки здобувачів освіти під час проведення онлайн-сесій у контексті воєнних обставин;
- здатність мінімізувати психологічний тиск через потребу адаптації до швидкозмінюваних умов навчання;
- здатність ефективно долати тривожність щодо забезпечення якості навчання в умовах воєнного стану;
- здатність встановлювати чіткі межі у спілкуванні, відстоювати свою точку зору перед студентами і колегами зі збереженням доброзичливості і конструктивного підходу;
- здатність дотримуватись балансу між навчальними завданнями і психологічною підтримкою здобувачів освіти/колеґ

МЕТОДИЧНА ГОТОВНІСТЬ містить чотири елементи: n_5 – інформаційний; n_6 – методичний; n_7 – емпіричний; n_8 – змістовий;

Інформаційний (n_5) містить:

- здатність швидко і якісно опрацювати додаткову інформацію щодо змішаного навчання для ефективного забезпечення як власної методичної підтримки, так і здобувачів освіти / колеґ в умовах воєнного стану;
- здатність ефективно поєднувати педагогічні методики з новітніми цифровими технологіями у контексті змішаного навчання;
- здатність створювати / підтримувати ком'юніті здобувачів освіти для спільної роботи, обговорень та взаємодопомоги;
- здатність аналізувати дані щодо успішності здобувачів освіти за певним алгоритмом роботи у різних моделях змішаного навчання, коригувати свою методику відповідно до виявлених результатів.

Методичний (n_6) відображає:

- здатність чітко і логічно розподіляти матеріал для самостійної, групової та індивідуальної роботи під час організації змішаного навчання;
- здатність застосовувати чіткий алгоритм створення інтерактивних завдань та матеріалів, які стимулюють активність та взаємодію здобувачів освіти в контексті змішаного навчання;
- здатність ефективно розробляти різні завдання та матеріали для здобувачів освіти з різним рівнем підготовки та інтересами;
- здатність адаптувати навчальний матеріал для використання через мультимедійні засоби, які є ключовими для змішаного навчання в умовах воєнного стану;
- здатність алгоритмізувати роботу та взаємодії зі здобувачами освіти у ролі фасилітатора у контексті змішаного навчання із урахуванням непередбачуваних умов;
- здатність розробляти план роботи для організації різних моделей змішаного навчання в умовах воєнного стану;
- розвиненість методичних компетентностей для успішної та результативної практичної реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану.

Емпіричний (n_7) складається з:

- здатність застосовувати спеціальні форми та методи роботи, що стимулюють здобувачів освіти до аналітичного та критичного мислення, аналізу інформації у контексті певної моделі змішаного навчання;
- здатність застосовувати спеціальні форми та методи роботи, що стимулюють здобувачів освіти до самостійного пошуку, вивчення та презентації інформації у контексті певної моделі змішаного навчання;

- здатність навчати здобувачів освіти методам самоконтролю та планування свого навчального процесу в межах роботи за певними моделями змішаного навчання в різних непередбачуваних ситуаціях;
- здатність навчати здобувачів освіти через конструктивний діалог у форматі змішаного навчання поважати погляди, висловлювання інших та обґрунтовувати власну точку зору;
- здатність підвищувати мотивацію до навчання у здобувачів освіти поєднанням різних моделей змішаного навчання та відповідних форм роботи з урахуванням непередбачуваних ситуацій.

Змістовий (n₈) включає:

- здатність структурувати навчальний матеріал у відповідності до конкретної моделі змішаного навчання, щоб здобувачі освіти могли легко розуміти послідовність та логіку роботи;
- здатність володіти необхідними навчальними матеріалами, які адаптовані для ефективного використання у контексті змішаного навчання в умовах воєнного стану;
- здатність володіти необхідними матеріалами та ресурсами для забезпечення самостійної дистанційної роботи здобувачів освіти під час змішаного навчання;
- здатність застосовувати різні методи оцінювання роботи здобувачів освіти за власним спеціально розробленим чітким алгоритмом відповідно певної моделі змішаного навчання;
- здатність чітко розробляти план роботи для організації різних моделей змішаного навчання в умовах воєнного стану;
- розвиненість методичних компетентностей для успішної та результативної практичної реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану

ТЕХНОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ містить п'ять елементів: n₉ – технологічні знання; n₁₀ – технологічні уміння; n₁₁ – цифровий; n₁₂ – діяльнісний; n₁₃ – комплексний.

Технологічні знання (n₉) характеризується:

- володінням ґрунтовними технологічними знаннями ефективного застосування тих цифрових платформ та додатків, які використовуються в освітньому процесі постійно;
- володінням достатніми технологічними знаннями щодо забезпечення та підтримки якісного формату змішаного навчання здобувачів освіти в умовах воєнного стану;
- володінням достатньою інформацією щодо існуючих обмежень і викликів змішаного навчання в умовах воєнного стану для вирішення проблемних питань;

Технологічні уміння (n₁₀) відображають:

- здатність застосовувати вибудовані технологічні кроки пошуку спеціальних цифрових платформ та додатків для ефективного застосування різних моделей змішаного навчання;
- здатність застосовувати розширені можливості технологій штучного інтелекту для створення освітнього контенту;
- здатність володіти практичними уміннями адаптації освітнього процесу до різних технічних умов здобувачів освіти у контексті певної моделі змішаного навчання;
- здатність володіти достатніми уміннями для надання технологічного супроводу здобувачам освіти під час змішаного навчання;
- здатність володіти практичними уміннями застосування спеціального алгоритму роботи з цифровими платформами, що дозволяють стежити за активністю та взаємодією студентів у онлайн-середовищі під час роботи у форматі змішаного навчання;

- здатність володіти практичними уміннями виконання резервного копіювання, відновлення даних, збереження та обробки інформації у непередбачуваних ситуаціях;
- здатність володіти практичними уміннями технічно правильно організувати роботу з використання соціальних мереж у контексті змішаного навчання;
- здатність володіти практичними уміннями адаптації цифрових навчальних матеріалів для різних форматів дисплеїв (смартфони, планшети, комп'ютери).

Цифровий (n₁₁) об'єднує:

- здатність застосовувати різні плагіни або розширення для цифрових платформ в умовах змішаного навчання;
- здатність поєднувати антиплагіатні програми та цифрові платформи як при створенні освітніх матеріалів, так і при оцінюванні роботи здобувачів освіти в контексті застосування різних моделей змішаного навчання;
- здатність використовувати п'ять і більше додатків GOOGLE APP поєднуючи їх з іншими цифровими платформами для комплексного вивчення певного освітнього матеріалу;
- здатність застосовувати розширені можливості цифрових додатків для створення якісного графічного контенту у контексті змішаного навчання;
- здатність застосовувати імерсивні технології (Ar-, Vr-, Mr- реальності) для комплексного предметного навчання у відповідності до застосування певної моделі змішаного навчання;
- здатність застосовувати розширені можливості цифрових платформ для налаштування ефективної онлайн комунікації зі здобувачами освіти у контексті змішаного навчання;
- здатність застосовувати розширені можливості телеграм-чатів (утворення чатів-гілок, телеграм каналів, чат-ботів, лінкових папок, формування цифрових цитат та ін.) для комплексного предметного навчання;

Діяльнісний (n₁₂):

- здатність застосовувати чітко вибудовані рекомендації щодо забезпечення конфіденційності інформації і безпеки даних здобувачів освіти в онлайн-середовищі;
- здатність застосовувати спеціально вибудовані кроки, щоб мотивувати здобувачів освіти використовувати цифрові ресурси ефективно та результативно, з урахуванням технічних нюансів;
- здатність чітко визначати та реалізувати етапи створення і розміщення навчального контенту в електронних курсах, спеціальних платформах;
- здатність організувати роботу в умовах обмеженого доступу до Інтернету чи електроенергії застосовуючи спеціально розроблені мною кроки та алгоритми із урахуванням обраної моделі змішаного навчання;
- здатність застосовувати альтернативні засоби комунікації у надзвичайних ситуаціях, за необхідності;
- здатність застосовувати розширені можливості Adobe Acrobat (Sign, Form, Defend, Edit та ін.) у підготовці спеціальних матеріалів та завдань у контексті змішаного навчання.

Комплексний (n₁₃) представляє:

- здатність ефективно використовувати мобільні додатки, які можна поєднати з обраними моделями змішаного навчання, навіть у непередбачуваних ситуаціях;
- здатність застосовувати комплексні практичні уміння ефективного поєднання декількох технологій навчання (наприклад, гейміфікації, BYOD, імерсивних, проєктних та ін.) з різними цифровими платформами для створення освітнього контенту у відповідності до обраної моделі змішаного навчання;

- здатність застосовувати розширені можливості хмарного середовища Google Disk для інтеграції з іншими додатками Google у відповідності до використання певної моделі змішаного навчання;
- здатність застосовувати розширені можливості поєднання програм Microsoft та Adobe Acrobat у підготовці спеціальних матеріалів та завдань у контексті змішаного навчання;
- здатність використовувати комплексні практичні уміння (підбір програм, розробка сценарію, зйомка, монтаж, рендеринг та ін.) для створення освітнього відео- та аудіо-контенту;
- здатність поєднувати різні можливості цифрових інструментів для створення інтерактивних завдань відповідно обраної моделі змішаного навчання.

Таблиця 2

Результати аналізу стану готовності викладачів педагогічних закладів вищої освіти до організації змішаного навчання

Готовність викладачів педагогічних закладів вищої освіти до організації змішаного навчання											
Компоненти											
Психологічна готовність				Методична готовність				Технологічна готовність			
Мотиваційний показник				Інформаційний показник				Технологічні знання (показник)			
Компетенції	Рівні			Компетенції	Рівні			Компетенції	Рівні		
	Значн. (%)	Достат. (%)	Незнач. (%)		Значн. (%)	Достат. (%)	Незнач. (%)		Значн. (%)	Достат. (%)	Незнач. (%)
збереження спокою та раціональності у непередбачуваних ситуаціях (технічні збої, повітряні тривоги та ін.);	51,6	45,2	3,2	здатність швидко і якісно опрацьовувати додаткову інформацію щодо змішаного навчання для ефективного забезпечення як власної методичної підтримки, так і здобувачів освіти / колег в умовах воєнного стану;	48,4	49,0	2,5	володінням ґрунтовними технологічними знаннями ефективного застосування тих цифрових платформ та додатків, які використовують ся в освітньому процесі постійно;	29,9	54,8	15,3
вмотивованість до саморозвитку, вдосконалення педагогічних умінь та знань у напрямі змішаного навчання;	66,9	32,5	0,6	здатність ефективно поєднувати педагогічні методики з новітніми цифровими	47,8	49,7	2,5	володінням достатніми технологічними знаннями щодо забезпечення та підтримки якісного	29,3	59,2	11,5

				технологіями у контексті змішаного навчання;				формату змішаного навчання здобувачів освіти в умовах воєнного стану;			
вмотивованість до співпраці з іншими викладачами у створенні спільних курсів або матеріалів для ефективного обміну досвідом.	52,2	47,8	0	здатність створювати / підтримувати ком'юніті здобувачів освіти для спільної роботи, обговорень та взаємодопомоги;	36,9	57,3	5,7	володінням достатньою інформацією щодо існуючих обмежень і викликів змішаного навчання в умовах воєнного стану для вирішення проблемних питань;	26,1	61,1	12,7
				здатність аналізувати дані щодо успішності здобувачів освіти за певним алгоритмом роботи у різних моделях змішаного навчання, коригувати свою методику відповідно до	45,9	51,0	3,2				

Предметний показник				Методичний показник				Технологічні уміння (показник)			
здатність виділяти головне і приймати обґрунтовані рішення, особливо у непередбачуваних ситуаціях;	44,6	53,5	1,9	здатність чітко і логічно розподіляти матеріал для самостійної, групової та індивідуальної роботи під час організації змішаного навчання;	56,1	42,0	1,9	здатність застосовувати вибудовані технологічні кроки пошуку спеціальних цифрових платформ та додатків для ефективного застосування різних моделей змішаного навчання;	34,4	54,1	11,5
здатність розуміти та враховувати індивідуальні та психологічні особливості здобувача освіти, особливо при змішаному навчанні з урахуванням непередбачуваних умов воєнного стану;	63,1	35,7	1,3	здатність застосовувати чіткий алгоритм створення інтерактивних завдань та матеріалів, які стимулюють активність та взаємодію здобувачів освіти в контексті змішаного навчання;	41,4	51,6	7,0	здатність застосовувати розширені можливості технологій штучного інтелекту для створення освітнього контенту;	13,4	36,3	13,4

здатність розуміти та враховувати індивідуальні та психологічні особливості роботи з дорослою аудиторією, наприклад у спільній роботі при змішаному навчанні з урахуванням непередбачуваних умов воєнного стану;	55,4	42,7	1,9	здатність ефективно розробляти різні завдання та матеріали для здобувачів освіти з різним рівнем підготовки та інтересами;	43,9	54,8	1,3	здатність володіти практичними вміннями адаптації освітнього процесу до різних технічних умов здобувачів освіти у контексті певної моделі змішаного навчання;	24,8	63,7	11,5
здатність забезпечувати продуктивну і якісну роботу в умовах нестабільності, невизначеності, непередбачуваних ситуаціях (технічні збої, повітряні тривоги та ін.);	54,8	43,9	1,3	здатність адаптувати навчальний матеріал для використання через мультимедійні засоби, які є ключовими для змішаного навчання в умовах воєнного стану;	56,1	40,8	3,2	здатність володіти достатніми вміннями для надання технологічного супроводу здобувачам освіти під час змішаного навчання;	29,3	59,9	10,8
здатність чітко ідентифікувати потенційні труднощі, з якими можуть зіткнутися	49,7	50,3	0	здатність алгоритмізувати роботу та взаємодії зі здобувачами	29,3	63,1	7,6	здатність володіти практичними вміннями застосування	22,9	52,9	24,2

студенти / колеги під час реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану;				освіти у ролі фасилітатора у контексті змішаного навчання із урахуванням непередбачуваних умов;				спеціального алгоритму роботи з цифровими платформами, що дозволяють стежити за активністю та взаємодією студентів у онлайн-середовищі під час роботи у форматі змішаного навчання;			
здатність психологічно підтримувати здобувачів освіти / колег під час змішаного навчання в непередбачуваних умовах.	34,3	57,3	8,3	здатність розробляти план роботи для організації різних моделей змішаного навчання в умовах воєнного стану;	30,6	64,3	5,1	здатність володіти практичними вміннями виконання резервного копіювання, відновлення даних, збереження та обробки інформації у непередбачуваних ситуаціях;	33,8	51,0	15,3
				розвиненість методичних компетентностей	51,0	46,5	2,5	здатність володіти практичними	31,2	54,1	14,6

				й для успішної та результативної практичної реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану.				уміннями технічно правильно організувати роботу з використання соціальних мереж у контексті змішаного навчання;			
								здатність володіти практичними уміннями адаптації цифрових навчальних матеріалів для різних форматів дисплеїв (смартфони, планшети, комп'ютери).	29,9	54,8	15,3
Рефлексивний показник				Емпіричний показник				Цифровий показник			
здатність своєчасно виявляти та коригувати помилки під час аналізу власного педагогічного досвіду;	49,0	51,0	0	здатність застосовувати спеціальні форми та методи роботи, що стимулюють здобувачів освіти до	47,1	51,0	1,9	здатність застосовувати різні плагіни або розширення для цифрових платформ в умовах	14,0	47,8	14,0

				аналітичного та критичного мислення, аналізу інформації у контексті певної моделі змішаного навчання;				змішаного навчання;			
здатність адекватно оцінювати свій рівень підготовки, досягнень та можливостей у реалізації змішаного навчання;	49,0	49,7	1,3	здатність застосовувати спеціальні форми та методи роботи, що стимулюють здобувачів освіти до самостійного пошуку, вивчення та презентації інформації у контексті певної моделі змішаного навчання;	42,7	56,1	1,3	здатність поєднувати антиплагіатні програми та цифрові платформи як при створенні освітніх матеріалів, так і при оцінюванні роботи здобувачів освіти в контексті застосування різних моделей змішаного навчання;	24,2	47,8	28,0
здатність оптимізувати власний графік професійної діяльності для досягнення	47,8	49,7	2,5	здатність навчати здобувачів освіти методам самоконтролю та планування	36,3	56,7	7,0	здатність використовувати п'ять і більше додатків GOOGLE APP поєднуючи їх з	21,7	47,8	30,6

максимальної продуктивності;				свого навчального процесу в межах роботи за певними моделями змішаного навчання в різних непередбачуваних ситуаціях;				іншими цифровими платформами для комплексного вивчення певного освітнього матеріалу;			
здатність здійснювати моніторинг своєї поведінки, встановлювати для себе високі стандарти якості роботи, дотримуватись їх незалежно від зовнішнього контролю чи впливу;	55,4	44,6	0	здатність навчати здобувачів освіти через конструктивний діалог у форматі змішаного навчання поважати погляди, висловлювання інших та обґрунтовувати власну точку зору;	52,9	46,5	0,6	здатність застосовувати розширені можливості цифрових додатків для створення якісного графічного контенту у контексті змішаного навчання;	21,0	54,8	24,2
здатність контролювати власні емоції в роботі зі здобувачами освіти / колегами у процесі змішаного	54,8	44,6	0,6	здатність підвищувати мотивацію до навчання у здобувачів освіти поєднанням	48,4	48,4	3,2	здатність застосовувати імерсивні технології (Ar-, Vr-, Mr-реальності) для комплексного	8,9	38,2	52,9

навчання, навіть у непередбачуваних ситуаціях.				різних моделей змішаного навчання та відповідних форм роботи з урахуванням непередбачуваних ситуацій.				предметного навчання у відповідності до застосування певної моделі змішаного навчання;			
								здатність застосувати розширені можливості цифрових платформ для налаштування ефективної онлайн комунікації зі здобувачами освіти у контексті змішаного навчання;	36,3	52,9	10,8
								здатність застосувати розширені можливості телеграм-чатів (утворення чатів-гілок, телеграм каналів, чат-ботів, лінкових	23,6	43,3	33,1

								папок, формування цифрових цитат та ін.) для комплексного предметного навчання;			
Адаптивний показник				Змістовий показник				Діяльнісний показник			
здатність швидко адаптуватись до непередбачених умов сьогодення під час професійної діяльності;	42,0	56,1	1,9	здатність структурувати навчальний матеріал у відповідності до конкретної моделі змішаного навчання, щоб здобувачі освіти могли легко розуміти послідовність та логіку роботи;	60,5	38,2	1,3	здатність застосовувати чітко вибудовані рекомендації щодо забезпечення конфіденційності інформації і безпеки даних здобувачів освіти в онлайн-середовищі;	27,4	56,1	16,6
здатність використовувати різні психолого-педагогічні форми та методи роботи для визначення психологічного стану здобувачів освіти під час навчання в умовах воєнного стану;	59,9	40,1	8,3	здатність володіти необхідними навчальними матеріалами, які адаптовані для ефективного використання у контексті змішаного навчання в	51,6	46,5	1,9	здатність застосовувати спеціально вибудовані кроки, щоб мотивувати здобувачів освіти використовувати цифрові ресурси	26,8	58,6	14,6

				умовах воєнного стану;				ефективно та результативно, з урахуванням технічних нюансів;			
здатність ефективно долати тривожність щодо безпеки здобувачів освіти під час проведення онлайн-сесій у контексті воєнних обставин;	38,2	58,6	3,2	здатність володіти необхідними матеріалами та ресурсами для забезпечення самостійної дистанційної роботи здобувачів освіти під час змішаного навчання;	52,9	43,3	3,8	здатність чітко визначати та реалізувати етапи створення і розміщення навчального контенту в електронних курсах, спеціальних платформах;	36,3	51,6	12,1
здатність мінімізувати психологічний тиск через потребу адаптації до швидкозмінюваних умов навчання;	33,1	60,5	6,4	здатність застосовувати різні методи оцінювання роботи здобувачів освіти за власним спеціально розробленим чітким алгоритмом відповідно певної моделі	50,3	46,5	3,2	здатність організувати роботу в умовах обмеженого доступу до Інтернету чи електроенергії застосовуючи спеціально розроблені мною кроки та алгоритми із урахуванням обраної моделі	24,2	61,6	14,6

				змішаного навчання;				змішаного навчання;			
здатність ефективно долати тривожність щодо забезпечення якості навчання в умовах воєнного стану;	35,7	58,0	6,4	здатність чітко розробляти план роботи для організації різних моделей змішаного навчання в умовах воєнного стану;	30,6	64,3	5,1	здатність застосовувати альтернативні засоби комунікації у надзвичайних ситуаціях, за необхідності;	35,0	58,6	6,4
здатність встановлювати чіткі межі у спілкуванні, відстоювати свою точку зору перед студентами і колегами зі збереженням доброзичливості і конструктивного підходу.	56,7	42,0	1,3	розвиненість методичних компетентностей для успішної та результативної практичної реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану	51,0	46,5	2,5	здатність застосовувати розширені можливості Adobe Acrobat (Sign, Form, Defend, Edit та ін.) у підготовці спеціальних матеріалів та завдань у контексті змішаного навчання.	12,1	37,6	50,3
здатність дотримуватись балансу між навчальними завданнями і психологічною підтримкою	49,0	48,4	2,5								

здобувачів освіти/колег											
								Комплексний показник			
								здатність ефективно використовувати мобільні додатки, які можна поєднати з обраними моделями змішаного навчання, навіть у непередбачуваних ситуаціях;	35,0	50,3	14,6
								здатність застосовувати комплексні практичні уміння ефективного поєднання декількох технологій навчання (наприклад, гейміфікації, BYOD, імерсивних, проектних та ін.) з різними	17,2	46,5	36,3

								цифровими платформами для створення освітнього контенту у відповідності до обраної моделі змішаного навчання;			
								здатність застосовувати розширені можливості хмарного середовища Google Disk для інтеграції з іншими додатками Google у відповідності до використання певної моделі змішаного навчання;	31,8	49,7	18,5
								здатність застосовувати розширені можливості поєднання програм	27,7	51,0	27,4

								Microsoft та Adobe Acrobat у підготовці спеціальних матеріалів та завдань у контексті змішаного навчання;			
								здатність використовувати комплексні практичні уміння (підбір програм, розробка сценарію, зйомка, монтаж, рендеринг) для створення освітнього відео- та аудіо-контенту;	8,9	44,6	46,5
								здатність поєднувати різні можливості цифрових інструментів для створення інтерактивних завдань відповідно	36,3	55,4	8,3

								обраної моделі змішаного навчання.			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Таким чином, готовність викладачів закладів вищої освіти до змішаного навчання має три компоненти – психологічна готовність, методична готовність, технологічна готовність. Кожний визначений показник може бути сформульований як наукова категорія «компетенція».

У поданій даній таблиці розрахунки здійснювались відповідно до анкети, яка була запропонована респондентам у форматі Google Форми, яка складалась з трьох блоків, які відображали компонентний склад готовності викладачів закладів вищої освіти до змішаного навчання. Автоматично відсоткова кількість рахувалась за кожним окремим блоком, що унеможливило отримання цілісного результату по кожному показнику. З метою одержання результатів опитування в цілому нами зроблено розрахунки відносно участі 157 респондентів по кожному показнику, які висвітлені в таблиці.

У подальшому здійснено виокремлення і групування показників (абсолютних і відсоткових даних) за кожним компонентом для обрахування їх рівнів сформованості на етапі вхідного оцінювання.

Таблиця 3

Аналіз результатів опитування щодо стану готовності викладачів закладів вищої освіти до змішаного навчання в умовах війни (n = 157)

№№	Психологічна готовність						Методична готовність						Технологічна готовність					
	Рівні																	
	Значний		Достатній		Незначний		Значний		Достатній		Незначний		Значний		Достатній		Незначний	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
1	66	42,03	88	56,05	3	1,91												
2	81	51,59	71	45,22	5	3,18												
3	89	56,69	66	42,03	2	1,27												
4	105	66,88	51	32,48	1	0,64												
5	77	49,04	80	50,96	0	0												
6	70	44,59	84	53,50	3	1,91												
7	77	49,04	78	49,68	2	1,27												
8	99	63,06	56	35,67	2	1,27												
9	87	55,42	67	42,68	3	1,91												
10	82	52,23	75	47,77	0	0												
11	86	54,78	69	43,95	2	1,27												
12	78	49,68	79	50,32	0	0												
13	75	47,77	78	49,68	4	2,55												
14	87	55,42	70	44,59	0	0												
15	86	54,78	70	44,59	1	0,64												
16	94	59,87	63	40,13	0	0												
17	77	49,04	76	48,41	4	2,55												
18	54	34,39	90	57,32	13	8,28												
19	60	38,22	92	58,60	5	3,18												
20	52	33,12	95	60,51	10	6,37												
21	56	35,67	91	57,96	10	6,37												
1							76	48,41	77	49,04	4	2,55						
2							75	47,77	78	49,68	4	2,55						

3							88	56,05	66	42,03	3	1,91						
4							65	41,40	81	51,59	11	7,01						
5							69	43,95	86	54,78	2	1,27						
6							58	36,94	90	57,32	9	5,73						
7							88	56,05	64	40,76	5	3,18						
8							74	47,13	80	50,96	3	1,91						
9							67	42,68	88	56,05	2	1,27						
10							57	36,31	89	56,69	11	7,01						
11							83	52,87	73	46,50	1	0,64						
12							76	48,41	76	48,41	5	3,18						
13							95	60,51	60	38,22	2	1,27						
14							83	52,87	68	43,31	6	38,22						
15							81	51,59	73	46,50	3	1,91						
16							79	50,32	73	46,50	5	3,18						
17							72	45,86	80	50,96	5	3,18						
18							46	29,30	99	63,06	12	7,64						
19							48	30,57	101	64,33	8	5,06						
20							80	50,96	73	46,50	4	2,55						
1													54	34,39	85	54,14	18	11,46
2													57	36,31	87	55,42	13	8,28
3													57	36,31	83	52,87	17	10,83
4													60	38,22	83	52,87	14	8,92
5													33	21,02	86	54,78	38	24,20
6													37	23,57	68	43,31	52	33,12
7													34	21,66	75	47,77	48	30,57
8													27	17,20	73	46,50	57	36,31
9													21	13,38	57	36,31	79	50,32
10													34	21,66	80	50,96	43	27,39
11													50	31,85	78	49,68	29	18,47
12													19	12,10	59	37,58	79	50,32
13													38	24,20	75	47,77	44	28,03

14													22	14,01	75	47,77	60	38,22
15													14	8,92	70	44,59	73	46,50
16													55	35,03	92	58,60	10	6,37
17													55	35,03	79	50,32	23	14,65
18													38	24,20	96	61,15	23	14,65
19													49	31,21	85	54,14	23	14,65
20													47	29,94	86	54,78	24	15,27
21													53	33,76	80	50,96	24	15,27
22													36	22,93	83	52,87	38	24,20
23													43	27,39	88	56,05	26	16,56
24													57	36,31	81	51,59	19	12,10
25													42	26,75	92	58,60	23	14,65
26													41	26,11	96	61,15	20	12,74
27													39	24,84	100	63,69	18	11,46
28													46	29,30	93	59,24	18	11,46
29													47	29,94	86	54,78	24	15,27
30													46	29,30	94	59,87	17	10,83

Кожний показник відображає здатність (компетенцію) респондента в складі того чи іншого компонента моделі готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання. Такий підхід уможлиблює отримання результатів стану сформованості кожного компонента моделі готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання на трьох рівнях. Одержані результати представлено нами в таблиці 4.

Таблиця 4

ВХІДНЕ ОЦІНЮВАННЯ
(абсолютне і процентне значення)

Результати стану сформованості компонентів за кожним показником готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання
n = 157

№ № з/п	Компонент готовності	Елемент	Рівні					
			Значний		Достатній		Незначний	
			Абс.	(%)	Абс.	(%)	Абс.	(%)
1.	Психологічний	Мотиваційний	81	51,59	71	45,22	5	3,18
			105	66,88	51	32,48	1	0,64
			82	52,23	75	47,77	0	0
		Предметний	70	44,59	84	53,50	3	1,91
			99	63,06	56	35,67	2	1,27
			87	55,42	67	42,68	3	1,91
			86	54,78	69	43,95	2	1,27
			78	49,68	79	50,32	0	0
			54	34,39	90	57,32	13	8,28
		Рефлексивний	77	49,04	80	50,96	0	0
			77	49,04	78	49,68	2	1,27
			75	47,77	78	49,68	4	2,55
			87	55,42	70	44,59	0	0
			86	54,78	70	44,59	1	0,64
			66	42,03	88	56,05	3	1,91
Адаптивний	89	56,69	66	42,03	2	1,27		
	94	59,87	63	40,13	0	0		
	77	49,04	76	48,41	4	2,55		

			60	38,22	92	58,60	5	3,18
			52	33,12	95	60,51	10	6,37
			56	35,67	91	57,96	10	6,37
2.	Методичний	Інформаційний	76	48,41	77	49,04	4	2,55
			75	47,77	78	49,68	4	2,55
			58	36,94	90	57,32	9	5,73
			72	45,86	80	50,96	5	3,18
		Методичний	88	56,05	66	42,03	3	1,91
			65	41,40	81	51,59	11	7,01
			69	43,95	86	54,78	2	1,27
			88	56,05	64	40,76	5	3,18
			46	29,30	99	63,06	12	7,64
			48	30,57	101	64,33	8	5,06
			80	50,96	73	46,50	4	2,55
		Емпіричний	74	47,13	80	50,96	3	1,91
			67	42,68	88	56,05	2	1,27
			57	36,31	89	56,69	11	7,01
			83	52,87	73	46,50	1	0,64
			76	48,41	76	48,41	5	3,18
		Змістовий	95	60,51	60	38,22	2	1,27
			83	52,87	68	43,31	6	38,22
			81	51,59	73	46,50	3	1,91
			79	50,32	73	46,50	5	3,18
	Технологічний	Технологічні знання	46	29,30	93	59,24	18	11,46
			47	29,94	86	54,78	24	15,27
			41	26,11	96	61,15	20	12,74
		Технологічні уміння	54	34,39	85	54,14	18	11,46
			21	13,38	57	36,31	79	50,32

			39	24,84	100	63,69	18	11,46
			46	29,30	94	59,87	17	10,83
			53	33,76	80	50,96	24	15,27
			36	22,93	83	52,87	38	24,20
			49	31,21	85	54,14	23	14,65
			47	29,94	86	54,78	24	15,27
		Цифровий	22	14,01	75	47,77	60	38,22
			38	24,20	75	47,77	44	28,03
			34	21,66	75	47,77	48	30,57
			33	21,02	86	54,78	38	24,20
			60	38,22	83	52,87	14	8,92
			57	36,31	83	52,87	17	10,83
			37	23,57	68	43,31	52	33,12
		Діяльнісний	43	27,39	88	56,05	26	16,56
			42	26,75	92	58,60	23	14,65
			57	36,31	81	51,59	19	12,10
			38	24,20	96	61,15	23	14,65
			55	35,03	92	58,60	10	6,37
			19	12,10	59	37,58	79	50,32
		Комплексний	55	35,03	79	50,32	23	14,65
			27	17,20	73	46,50	57	36,31
			50	31,85	78	49,68	29	18,47
			34	21,66	80	50,96	43	27,39
			14	8,92	70	44,59	73	46,50
			57	36,31	87	55,42	13	8,28

Рівень сформованості кожної якості оцінюємо балами.

Таблиця 5

Результати стану сформованості кожного компоненту і елементу готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання (вхідне оцінювання, бали), n = 157

№№ з/п	Компонент	Елемент	Рівні					
			Значний		Достатній		Незначний	
			Абс.	Бали	Абс.	Бали	Абс.	Бали
1.	Психологічна готовність	Мотиваційний	81	0,52	71	0,45	5	0,03
105			0,67	51	0,32	1	0,01	
			82	0,52	75	0,48	0	0
				0,57		0,41		0,02
		Предметний	70	0,45	84	0,54	3	0,02
			99	0,63	56	0,36	2	0,01
			87	0,55	67	0,43	3	0,02
			86	0,55	69	0,44	2	0,01
			78	0,50	79	0,50	0	0
			54	0,34	90	0,57	13	0,08
				0,50		0,48		0,02
		Рефлексивний	77	0,49	80	0,51	0	0
			77	0,49	78	0,50	2	0,01
			75	0,48	78	0,50	4	0,02
			87	0,55	70	0,45	0	0
			86	0,54	70	0,45	1	0,01
				0,51		0,48		0,01
		Адаптивний	66	0,42	88	0,56	3	0,02
			89	0,57	66	0,42	2	0,01
			94	0,60	63	0,40	0	0

			77	0,49	76	0,48	4	0,03
			60	0,38	92	0,59	5	0,03
			52	0,33	95	0,61	10	0,06
			56	0,36	91	0,58	10	0,06
				0,45		0,52		0,03
2.	Методична готовність	Інформаційний	76	0,48	77	0,49	4	0,03
			75	0,48	78	0,50	4	0,02
			58	0,37	90	0,57	9	0,06
			72	0,46	80	0,51	5	0,03
				0,44		0,53		0,04
		Методичний	88	0,56	66	0,42	3	0,02
			65	0,41	81	0,52	11	0,07
			69	0,44	86	0,55	2	0,01
			88	0,56	64	0,41	5	0,03
			46	0,29	99	0,63	12	0,08
			48	0,31	101	0,64	8	0,05
			80	0,51	73	0,47	4	0,02
				0,44		0,52		0,04
		Емпіричний	74	0,47	80	0,51	3	0,02
			67	0,43	88	0,56	2	0,01
			57	0,36	89	0,57	11	0,07
			83	0,53	73	0,46	1	0,01
			76	0,48	76	0,48	5	0,04
				0,45		0,52		0,03
		Змістовий	95	0,61	60	0,38	2	0,01
			83	0,53	68	0,43	6	0,04
			81	0,52	73	0,47	3	0,01
			79	0,50	73	0,47	5	0,03
				0,54		0,44		0,02
3.	Технологічна готовність	Технологічні знання	46	0,29	93	0,59	18	0,12

			47	0,30	86	0,55	24	0,15
			41	0,26	96	0,61	20	0,13
				0,29		0,58		0,13
		Технологічні уміння	54	0,34	85	0,54	18	0,12
			21	0,13	57	0,36	79	0,50
			39	0,25	100	0,64	18	0,11
			46	0,29	94	0,60	17	0,11
			53	0,34	80	0,51	24	0,15
			36	0,23	83	0,53	38	0,24
			49	0,31	85	0,54	23	0,15
			47	0,30	86	0,55	24	0,15
				0,28		0,54		0,18
		Цифровий	22	0,14	75	0,48	60	0,38
			38	0,24	75	0,48	44	0,28
			34	0,22	75	0,48	48	0,30
			33	0,21	86	0,55	38	0,24
			60	0,38	83	0,53	14	0,90
			57	0,36	83	0,53	17	0,11
			37	0,24	68	0,43	52	0,33
				0,25		0,49		0,36
		Діяльнісний	43	0,27	88	0,56	26	0,16
			42	0,27	92	0,58	23	0,14
			57	0,36	81	0,52	19	0,12
			38	0,24	96	0,61	23	0,14
			55	0,35	92	0,58	10	0,06
			19	0,12	59	0,37	79	0,50
				0,27		0,54		0,19
		Комплексний	55	0,35	79	0,50	23	0,15
			27	0,17	73	0,47	57	0,36
			50	0,32	78	0,50	29	0,18
			34	0,22	80	0,51	43	0,27,

			14	0,09	70	0,45	73	0,45
			57	0,36	87	0,55	13	0,09
				0,25		0,50		0,25

Критерії оцінювання мають визначення:

0,10 < або ≤ 0,50 – низький рівень,
0,50 < або ≤ 0,75 – середній рівень,
0,75 < або ≤ 1,00 – високий рівень.

Таким чином рівень сформованості кожного компоненту готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання згідно із зазначеними вище критеріями мають такі показники:

психологічний компонент – 0,49 (низький рівень),
методичний компонент – 0,48 (низький рівень),
технологічний компонент – 0,40 (низький рівень).

Отже вхідне оцінювання показало, що загальний стан сформованості готовності викладачів ЗВО до змішаного навчання відповідає низькому рівню.

Обґрунтування ключових деструктивних наслідків війни для вищої педагогічної освіти

Статистичні та інформаційні дані дають змогу констатувати низку деструктивних наслідків війни для вищої педагогічної освіти в Україні. Їх можна класифікувати за трьома рівнями: загальнодержавному, на рівні закладів вищої освіти (далі – ЗВО), на рівні учасників освітнього процесу із врахування трьох компонентів (психологічного, методичного, технологічного).

На загальнодержавному рівні

Військові дії, що спричинили руйнування закладів освіти. Повномасштабна війна в Україні завдала потужного руйнівного впливу на економіку, на інфраструктуру й функціонування освітньої сфери. За оперативною інформацією МОН України, станом на 1 серпня 2022 року постраждало 2200 закладів освіти України, у т. ч. 225 повністю зруйновано, 1975 частково пошкоджено. Серед повністю зруйнованих – 7 ЗВО. Частка зруйнованих закладів сфери вищої освіти становила на той час 6,5%. Пошкоджено 49 ЗВО й закладів післядипломної педагогічної освіти. Частка пошкоджених закладів сфери вищої освіти дорівнює 6%. [2, с. 163].

Упродовж 2023 року продовжується процес руйнування приміщень закладів вищої освіти, їхньої навчальної матеріально-технічної бази, а також навчально-виробничих баз практики. Зауважимо, що за умов продовження активних бойових дій кількість зруйнованих та пошкоджених ЗВО зростатиме.

Втрата управлінського освітнього контролю. На територіях, що знаходяться під тимчасовою окупацією або перебувають у зоні активних військових дій, втрачено управлінський контроль над освітнім процесом. На цих територіях відбувається насильницька переорієнтація українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання.

Зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту. На загальнодержавному рівні відбулося поступове скорочення фінансування закладів вищої освіти в умовах війни. Після повномасштабного російського вторгнення на територію України на початку 2022 року частину видатків на освіту було переспрямовано на задоволення потреб армії до резервного фонду державного бюджету. Внаслідок цього відбувся загальний секвестр бюджету МОН у 2022 р. у розмірі 14,84% від запланованих видатків [2, с. 235]. Ця тенденція охопила й вищу освіту. Частка витрат на вищу освіту у відсотках до видатків зведеного бюджету на освіту постійно зменшувалася і в останні роки наблизилася до рівня трохи вище, ніж 20%. Зважаючи на падіння реальних доходів населення, значну диференціацію населення за рівнем доходів, нерозвиненість ринку кредитування навчання та життя в умовах невизначеності через війну в Україні, вища освіта стане більш недоступною для нижчих верств населення. Обсяги надходжень від оплати за навчання не покриватимуть у повній мірі всі видатки ЗВО. Тим більше, що кількість платників у регіонах є різною, і найбільше там, де ведуться активні бойові дії. Також частина з них в силу різних об'єктивних причин буде мати труднощі із здійсненням оплати за освітні послуги. Тому тут ЗВО зіткнуться з проблемами, які пов'язані із зростанням заборгованості по оплаті студентів, що навчаються за рахунок фізичних та юридичних осіб. У сукупності все зазначене може призвести до занепаду закладів вищої освіти в даних регіонах та погіршення якості освітніх послуг [4, с. 235].

На рівні закладів вищої освіти

Переміщення закладів освіти і учасників освітнього процесу. Загалом війна призвела

до масштабних переміщень населення України. За доступними даними, 665 тисяч здобувачів та учнів шкіл (16% від загальної кількості) та 25 тисяч освітян (6% від загальної кількості) покинули територію України [5]. В огляді поточного стану сфери освіти МОН повідомило, що на початку війни з України виїхало понад 60 тисяч іноземних здобувачів. Загалом це призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу. Одним із ключових деструктивних наслідків є вимушене переміщення ЗВО з окупованих територій. З огляду на поточну ситуацію в різних ЗВО з урахуванням їхніх матеріальних втрат і ресурсів, зміни чисельності здобувачів і персоналу, наявності добровольців чи мобілізованих до лав Збройних Сил України (ЗСУ) або Сил територіальної оборони, мобільності здобувачів та викладачів тощо українські ЗВО можна розподілити на три категорії:

1. Розорені чи «окуповані» ЗВО, які зіткнулись з потребою переміщення й тим, що освітній процес був унеможливленим чи дуже ускладненим, особливо в контексті його відновлення впродовж березня-квітня 2022. Переважно це ЗВО на сході України. Також, частина з цих ЗВО вже були переміщеними, тож фактично зіткнулись з потребою повторного переміщення.

2. ЗВО, де освітній процес був перерваний військовими діями й деякі будівлі чи майно яких могло зазнати руйнувань та пошкоджень. Водночас, поновлення освітнього процесу у цих ЗВО не видавалось проблематичним. Переважно це університети в центрі України та Києві.

3. ЗВО, що знаходяться далі від активних військових дій і, можливо, навіть не переривали освітній процес (переважно – на Заході України) [6, с. 5-6].

Задля створення безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу з областей, де тривають активні бойові дії, зокрема Донецької, Луганської, Херсонської, окремих громад Запорізької й Харківської областей, станом на 1 серпня 2022 р., згідно з оперативною інформацією МОН, було переміщено (з урахуванням першої хвили переміщення у 2014 році) 29 ЗВО та 64 відокремлених структурних підрозділи ЗВО державної, комунальної й приватної форм власності [2, с. 165].

Відтік кадрів з українських ЗВО за кордон. Головним викликом останніх двох років став відтік кадрів з українських ЗВО через вимушену міграцію здобувачів та викладачів. Незважаючи на загальне бажання переважної більшості опитаних (87%) повернутися в Україну, в найближчому майбутньому планують це зробити 13%, і лише для 3% освіта є основною причиною повернення в Україну. Натомість 63% поки залишатимуться у країнах, де наразі перебувають, а 70% не визначилися, коли саме зможуть повернутися [15, с. 18-19].

Очевидним залишається той факт, що продовження воєнних дій, постійні повітряні тривоги та обстріли енергетичної інфраструктури України навряд чи сприятимуть швидкому поверненню, а не навпаки – новій хвилі міграції. Крім того, українські науковці, знаючи про проблеми української вищої освіти, які існували ще до війни (велика завантаженість паперовою роботою, низький рівень заробітної плати, соціального забезпечення тощо), ймовірно, не захочуть повертатися. Тому безперечно, що частина українських здобувачів та викладачів рано чи пізно постане перед вибором щодо повної асиміляції, що означатиме втрату певної частини наявних або майбутніх кадрів для української системи вищої освіти [14].

Якість надання освітніх послуг. Державна служба забезпечення якості освіти та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти проводили спільне опитування на цю тему «Система забезпечення якості фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану» [19]. Оцінюючи якість навчання/викладання у закладах освіти порівняно з періодом довоєнного стану, загалом респонденти зазначили, що якість освіти суттєво не змінилася. 73,9% респондентів вказали на відсутність змін системи якості в закладах освіти. Про суттєве погіршення системи якості освіти зазначили 13,11% респондентів, у тому числі 56,29%

здобувачів вищої освіти, 22,3% науково-педагогічних працівників [8, с. 5]. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти визначає нагальною проблемою, що на сьогодні потребує вирішення у сфері забезпечення якості вищої освіти, є те, що навчання в закладах вищої освіти є переважно віддаленим (синхронне та асинхронне). І це потребує інших підходів до викладання, вимірювання та з'ясування сформованості компетентностей та досягнення результатів навчання. Але на практиці підходи залишилися незмінними [8, с. 5].

На рівні учасників освітнього процесу

Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу.

Серед загалу всіх учасників освітнього процесу можна виокремити три категорії представників системи вищої освіти, які зазнали деструктивних наслідків: здобувачів, викладачів та персонал ЗВО. Цей вплив відрізняється залежно від місця їхнього перебування та ситуації, в якій вони опинилися: залишилися в Україні, виїхали за кордон чи залишилися на тимчасово окупованих територіях. Згідно з онлайн-опитуванням здобувачів, викладачів та персоналу українських ЗВО, які залишилися в Україні, 97,8% респондентів відзначили погіршення свого психоемоційного стану зі скаргами на депресію (84,3%), виснаження (86,7%), самотність (51,8%), нервозність (84,4%) та гнів (76,9%). здобувачі більше, ніж персонал, повідомляли в опитуванні про виснаження, почуття самотності, нервозності та гніву, а жінки частіше, ніж чоловіки, вказували на депресію, виснаження, самотність та нервозність [10].

Опитування, яке наприкінці весни 2022 року проводила команда Аналітичного центру університету Грінченка серед здобувачів та викладачів декількох українських ЗВО, показало, що умови проживання щонайменше половини респондентів не були комфортними та/або безпечними. Доступ до інтернету у переважній більшості здобувачів та викладачів був нестабільним, що означало високу складність організації освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій. Для респондентів, які перебували за межами України, типовими проблемами були мовний бар'єр та нестача коштів [22].

За результатами опитування, проведеного серед біженців з України до сусідніх країн, 78% респондентів повідомили, що їм довелося розлучитися з найближчими родичами. Своєю основною потребою вони назвали пошук місця для проживання та працевлаштування. Лише 11% опитаних зазначили, що вони працюють у сфері освіти, тому вказане відображає радше загальний тренд, аніж специфіку та потреби українських освітян за кордоном [23]

У кардинально іншій ситуації опинилися здобувачі, викладачі та працівники ЗВО, які перебувають на тимчасово окупованій території. На них діють усі негативні психоемоційні чинники, що й на колег, які перебувають на підконтрольній території України. Крім того, представники окупаційної адміністрації чинили на таких освітян додатковий тиск, примушуючи переходити до новоутворених псевдозакладів освіти і запроваджувати викладання російською мовою. Ті, хто намагався дистанційно продовжувати працювати в українських ЗВО, не мали змоги робити це повноцінно через проблеми зі зв'язком. Інколи російські силовики цілеспрямовано шукали таких осіб задля унеможливлення їхньої подальшої діяльності в українському ЗВО або для схилення на свій бік. Для них та членів їхніх сімей було ускладнено виїзд із тимчасово окупованих територій, їх змушували проходити численні перевірки. Такий стан справ ставив під загрозу не лише психічний стан, але й їхню фізичну безпеку.

Вимушені перерви у навчанні. З 24 лютого 2022 року освітній процес у всіх українських закладах освіти зупинявся через повномасштабне вторгнення росії як мінімум на два тижні. На 18-й день війни (14 березня 2022 року) у більшості областей освітній процес після вимушених канікул було відновлено. Проте у частині закладів освіти навчання не проводилося триваліший період, а у деяких – аж до кінця 2021/2022 навчального року. Здобувачі освіти, які

відновили навчання у 2022 році, переважно навчалися онлайн до кінця навчального року. Для здобувачів освіти, які проживають на окупованих територіях, доступ до повноцінного навчання в українських закладах освіти залишається обмеженим або недоступним через проблеми зі зв'язком і погрози окупаційних адміністрацій.

У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається реальна загроза життю та здоров'ю мирних жителів, а в більшості регіонів по кілька разів на день може оголошуватися повітряна тривога, здобувачі ЗВО пропускають заняття через артилерійські обстріли, а також відключення електроенергії, інтернету та мобільного зв'язку внаслідок пошкоджень інфраструктури.

Умови воєнного часу також створюють додаткове навантаження на педагогічний персонал: вони мають витратити більше часу на організацію навчання під час тривог і відключень електроенергії, а також виконувати роботу колег, які виїхали, та підтримувати здобувачів освіти, які перебувають за кордоном. Дистанційне навчання також призводить до збільшення навантаження на здобувачів освіти і педагогічний персонал та погіршення психоемоційного стану учасників освітнього процесу.

Поглиблення освітніх нерівностей

Проблема освітніх нерівностей пов'язана з можливостями доступу здобувачів до освіти загалом і до технологічних ресурсів, зокрема в умовах змішаного навчання. Пандемія та війна посилюють розшарування між українськими ЗВО залежно від можливостей та рівня сприйняття змін. На тимчасово окупованих територіях, в зонах активних бойових дій та прикордонних з ними територіях значно погіршився доступ до повноцінної освіти.

Говорячи про освітні нерівності у ЗВО України, доречно згадати про освітні втрати не лише у навчанні, але й втрати у виховному та соціальному аспектах. У широкому розумінні освітні втрати означають втрату можливостей для всебічного розвитку здобувачів – інтелектуального, соціального, емоційного, психологічного тощо. Тому доцільно в межах родового поняття «освітні втрати» умовно виділити три взаємопов'язані компоненти: навчальні втрати (у розумінні втрати знань, умінь, навичок); виховні втрати; зниження темпу розвитку особистості [25].

Навчальні втрати розглядаються в декількох аспектах:

- втрата знань і навичок або відхилення в академічному прогресі, що найчастіше пов'язано з перервою у формальній освіті, пропусками занять тощо;
- втрата здобутих раніше знань, коли здобувачі, які досягли певного прогресу в навчанні, погіршують свою успішність, що найчастіше пов'язано з тимчасовою (нетривалою) перервою у формальній освіті, наприклад, літніми канікулами;
- різниця між тим, чого здобувач освоїв (тобто досягнутим ним академічним прогресом), і тим, чого він мав би навчитися на певному етапі свого навчання, наприклад, у певному віці, на рівні певного курсу тощо [25].

У ЗВО освітні нерівності простежуються також на рівні цифровізації процесів та наявності обладнання, у заходах щодо інтернаціоналізації. Таке розшарування існує і всередині закладів – серед структурних підрозділів та кафедр. Це негативна тенденція, адже вона посилює розрив між умовно «сильними» адаптованими інституціями та «слабкими», з меншими ресурсами.

На рівні учасників освітнього процесу, із врахуванням трьох компонентів (психологічного, методичного, технологічного), можемо виокремити такі деструктивні наслідки щодо здатності реалізації змішаного навчання:

Психологічний компонент.

- Війна негативно впливає на психологічний стан учасників освітнього процесу,

знижуючи мотивацію та ефективність навчання.

- Стрес, тривога, та емоційна напруженість внаслідок війни ускладнюють здатність студентів та викладачів концентруватися на навчанні та ефективно засвоювати матеріал.
- Адаптація до змішаного навчання в умовах невизначеності та стресу є складною, потребуючи додаткових ресурсів та підтримки.
- Воєнні обставини спричиняють збільшення емоційного навантаження серед учасників освітнього процесу.
- Існує потреба в розвитку навичок емоційного інтелекту, адаптивності, та відповідальності для ефективної взаємодії в умовах змішаного навчання, особливо при використанні цифрових онлайн-платформ.
- Труднощі в мотивації та підтримці здобувачів освіти/колеги у непередбачуваних умовах, зокрема у застосування різних моделей змішаного навчання.

Методичний компонент.

- Вимоги до адаптації традиційних навчальних методів до умов змішаного навчання підвищуються, що може викликати труднощі для викладачів.
- Перехід до змішаного формату вимагає перегляду та переосмислення навчальних планів та методик, що може бути складним в умовах обмежених ресурсів та часу в умовах війни.
- Потреба в оновленні навчальних матеріалів та розробці нових цифрових контентів ставить перед викладачами нові виклики, зважаючи на різні непередбачувані ситуації в умовах війни.
- Труднощі в адаптації навчальних матеріалів до онлайн-формату, зокрема через мультимедійні засоби, що є ключовими для змішаного навчання.
- Виклики в застосуванні інтерактивних методів навчання та розробці матеріалів, які стимулюють активність та взаємодію студентів.
- Потреба в розробці альтернативних методів і підходів до оцінювання роботи студентів в онлайн-середовищі, що вимагає нових компетенцій.

Технологічний компонент.

- Війна вносить значні зміни в доступність та стабільність технологічної інфраструктури, необхідної для змішаного навчання.
- Існує ризик зниження якості та ефективності освітнього процесу через обмеження в доступі до сучасних освітніх технологій та інтернету у непередбачуваних ситуаціях в умовах війни.
- Потреба в швидкій адаптації до нових технологій може перевантажити викладачів та студентів, які не мають достатнього досвіду роботи з цифровими інструментами.
- Зростання залежності від стабільного інтернет-з'єднання та електропостачання, що може бути нестабільним у воєнний час.
- Виклики в адаптації та впровадженні нових технологій, зокрема імерсивних (AR, VR, MR) та інших цифрових інструментів, зокрема технологічних ресурсів різних моделей змішаного навчання.
- Недостатність технологічних навичок серед викладачів та студентів, особливо в ситуаціях обмеженого доступу до ресурсів, через різні непередбачувані ситуації в умовах війни.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.09.2023)
2. Освіта України в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник. 2022. URL: <http://surl.li/cxswm> (дата звернення: 20.09.2023)
3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 24.09.2023)
4. Шевчук І.Б., Шевчук А.В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80>
5. Education: Impact of the War in Ukraine. URL: <http://surl.li/nwkgc> . (дата звернення: 24.09.2023)
6. Університети під час війни: від закладу освіти до соціальної місії. URL: <https://spa.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/Universytety-pid-chas-viyny-vid-zakladu-osvity-do-sotsialnoi-misii-doslidzhennia-SHPA.pdf> (дата звернення: 22.09.2023)
7. Деякі питання державних вищих навчальних закладів, переміщених з району проведення антитерористичної операції URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248633920> (дата звернення: 21.09.2023)
8. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році / за ред. А. Бутенка, О. Єременко, Н. Стукало. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 59 с. URL: <http://surl.li/jflal> (дата звернення: 20.09.2023)
9. Програми для українських біженців у країнах ЄС та Великій Британії: як вони змінилися з лютого. URL: <http://surl.li/nwkgg> (дата звернення: 26.09.2023)
10. Anton Kurapov, Valentyna Pavlenko, Alexander Drozdov, Valentyna Bezliudna, Alexander Reznik & Richard Isralowitz (2022). Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel. URL: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838> (дата звернення: 26.09.2023)
11. European Association for International Education. URL: <https://www.eaie.org/our-resources/ukraine.html>. (дата звернення: 27.09.2023)
12. Eurydice. (2022). Supporting refugee learners from Ukraine in higher education in Europe. Eurydice report. European Commission, European Education and Culture Executive Agency. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3a49a873-0bc2-11ed-b11c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-262591754> (дата звернення: 25.09.2023)
13. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf> (дата звернення: 26.09.2023)
14. ЮНІСЕФ. Понад половина дітей України вимушено покинула свої домівки після місяця війни. URL: <http://surl.li/nwkgm> (дата звернення: 20.09.2023)
15. Displacement patterns, protection risks and needs of refugees from Ukraine regional protection analysis #1. Р. 11. URL: <https://reliefweb.int/report/poland/displacement-patterns-protection-risks-and-needs-refugees-ukraine-regional-protection-analysis-1> (дата звернення: 26.09.2023)

16. Temnycky M. Ukraine Faces an Academic Crisis International aid must be directed toward Ukraine's battered education sector. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zvit_NMT_2022.pdf. (дата звернення: 23.09.2023)
17. ChEMoinformaticsplus – Artificial Intelligence in Chemistry. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/org-details/999999999/project/101050809/program/43353764/details>. (дата звернення: 26.09.2023)
18. Вища освіта в Україні під час воєнного стану. URL: <https://it-kharkiv.com/vyshha-osvita-v-ukrayini-pid-chas-voennogo-stanu/> (дата звернення: 26.09.2023)
19. Аналітична довідка щодо стану задоволеності педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів фахової передвищої, вищої освіти організацією освітнього процесу на початку 2022/2023 навчального року (за результатами онлайн-анкетування). URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Pochatok_2022-2023_navchalnogo_roku_IAD_VO_FPO_SQE.pdf (дата звернення: 26.09.2023)
20. Цілі сталого розвитку. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 20.09.2023)
21. Yuliana Lavrysh, Iryna Lytovchenko, Valentyna Lukianenko, Tetiana Golub (2022). Teaching during the wartime: Experience from Ukraine. URL: <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2098714>. (дата звернення: 26.09.2023)
22. Організація освітнього процесу в Херсонському державному університеті в умовах воєнного стану: проблеми і пропозиції за результатами анкетування викладачів та здобувачів. URL: <https://tinyurl.com/4u6f3sfj>. С.3–5 (дата звернення: 24.09.2023)
23. Displacement patterns, protection risks and needs of refugees from Ukraine. Regional protection analysis. URL: <https://tinyurl.com/5c4nhp2e>. Р. 3, 5, 16 (дата звернення: 26.09.2023)
24. Проректора Херсонського державного університету звільнили з російського полону. URL: <https://www.unian.ua/society/prorektora-hersonskogo-derzhavnogo-universitetu-zvilnili-z-rosiyskogo-polonu-novini-ukrajini-11876229.html> (дата звернення: 20.09.2023)
25. Шелестова Л. Навчальні втрати учнів в умовах війни: сутність, діагностика та шляхи подолання. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2023. С. 62-72. http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2023_1/9.pdf (дата звернення: 25.09.2023)
26. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immmediate.actions.ame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf> (дата звернення: 26.09.2023)

Аналітична записка

Змішане навчання в закладах вищої
педагогічної освіти України в умовах війни

Науковий керівник проекту:

Котун Кирил Васильович

кандидат педагогічних наук, старший дослідник

Виконавці проекту:

Баніт Ольга Василівна

доктор педагогічних наук, старший дослідник

Годлевська Катерина Василівна

кандидат педагогічних наук

Лук'янова Лариса Борисівна

доктор педагогічних наук, професор

Петренко Лариса Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор

Радомський Ігор Петрович

кандидат педагогічних наук, доцент

у межах реалізації проекту (2022.01/0098)

«Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладах вищої педагогічної
освіти у воєнний час та повоєнного відновлення України»

за грантової підтримки Національного фонду досліджень України

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ